

Mezinárodní migrace a integrace migrantů v Norsku

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Milan Palát, Ph.D.

Vypracovala:

Iveta Halouzková

Brno 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Mezinárodní migrace a integrace migrantů v Norsku**

vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 26. 4. 2015

Mé poděkování patří Ing. Milanu Palátovi, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval.

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na integraci imigrantů v Norsku. Cílem práce je vyhodnotit integraci migrantů na základě studia indikátorů integrace a migračních politik. Dalším cílem je poskytnout návrhy pro zlepšení integrace imigrantů v této zemi. V bakalářské práci je popsán multikulturní integrační model, který norská politika zastává. Hlavním cílem je popsat proces integrace imigrantů nejen ve společnosti, ale i na ekonomickém trhu. V rámci práce je analyzován vývoj migrace v Norsku. Je znázorněna i situace migrantů v České republice, jaké je postavení migrantů na trhu práce a vývoj počtu migrantů. Zjištěná data sloužila ke komparaci situace v daných zemích.

Klíčová slova

mezinárodní migrace, integrace, trh práce, multikulturalismus, Norsko, Česká republika

Abstract

Bachelor thesis is focused on the integration of immigrants in Norway. The aim is to evaluate the integration of migrants on the basis of the study of indicators of integration and migration policies. Another aim is to provide suggestions for improving the integration of immigrants in this country. The bachelor is described in a multicultural integration model, which holds the Norwegian police. The main goal is to describe the process of integration of immigrants not only in society but also in the economic market. In this work is analyzed the evolution of migration in Norway. It shows the situation of migrants in the Czech Republic, the status of migrants in the labor market and trends in the number of migrants. The observed data was used to compare the situation in those countries.

Keywords

International migration, integration, multicultural, labour market, Norway, Czech Republic

Obsah

1	ÚVOD	10
2	CÍL A METODIKA	11
3	TEORETICKÉ ASPEKTY MIGRACE A INTEGRACE MIGRANTŮ	13
3.1	Migrace a její příčiny	13
3.2	Teorie mezinárodní migrace	15
3.2.1	Neoklasická ekonomická teorie (Neoclassical economic approach).....	15
3.2.2	Teorie kumulativních příčin (Cumulative causation).....	16
3.2.3	Teorie duálního pracovního trhu (Dual labor market theory)	16
3.2.4	Teorie sítí (Network theory).....	17
3.2.5	Institucionální teorie (Institutional theory).....	18
3.2.6	Nová ekonomie pracovní migrace (NELM – New economics of labour migration).....	19
3.3	Integrace imigrantů	19
3.4	Indikátory integrace a jejich využití	21
3.5	Modely integrace imigrantů.....	22
3.5.1	Asimilační model integrační politiky	23
3.5.2	Multikulturní (pluralitní) integrační model	24
3.5.3	Diskriminační (tzv. differential exclusion) model.....	25
4	SHRUTÍ POZNATKŮ TEORIE MIGRACE A INTEGRACE	26
5	ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY MIGRACE V NORSKU	31
6	PROCES INTEGRACE V NORSKU A MODEL MULTIKULTURALISMU	39
6.1	Povinná registrace a povolení pobytu migrantů v Norsku.....	40
6.2	Podmínky pro získání norského občanství	41
6.3	Postoje norské společnosti k imigrantům	42

7	POSTAVENÍ IMIGRANTŮ NA TRHU PRÁCE A JEJICH INTEGRACE V SYSTÉMU ŠKOLSTVÍ	45
7.1	Trh práce a nezaměstnanost	45
7.2	System školství a vzdělanost	49
8	MIGRACE A TRH PRÁCE V ČESKÉ REPUBLICE	52
8.1	Integrační politika v České republice a vývoj migrace.....	52
8.2	Povolení k pobytu a nabytí státního občanství	53
8.3	Trh práce a nezaměstnanost	55
8.4	Komparace situace ohledně migrace v Norsku a České republice	58
9	ZÁVĚR	60
10	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	63
11	PŘÍLOHY	70

Seznam obrázků

Obr. 1 Složení národnostních menšin v Norsku	32
Obr. 2 Vývoj migrace pěti nejpočetnějších skupin v Norsku	33
Obr. 3 Vývoj počtu migrantů v Norsku v období od roku 2003 do roku 2013	34
Obr. 4 Města/oblasti, do kterých migranti přicházejí, rok 2013	35
Obr. 5 Migranti v Norsku a jejich důvody pro migraci v roce 2013	36
Obr. 6 Průměrný věk imigrantů v Norsku: muži	37
Obr. 7 Průměrný věk imigrantů v Norsku: ženy	37
Obr. 8 Vývoj počtu udělených norských občanství od roku 2001 do roku 2013	42
Obr. 9 Zaměstnané osoby ve věku 15-74 let podle oboru zaměstnání (viz přílohy)	46
Obr. 10 Vývoj počtu migrantů v České republice v období 2003 – 2013	53
Obr. 11 Počet udělených státních občanství v ČR, 2001-2012	55
Obr. 12 Zaměstnanost cizinců v ČR podle postavení v zaměstnání	56
Obr. 13 Počet zaměstnaných osob podle odvětví v ČR, rok 2013 (v tis.)	57

Seznam tabulek

Tab. 1 Postoje norské společnosti k uprchlíkům a imigrantům v období 2013 a 2014 (v %)	43
Tab. 2 Postoje norské společnosti k imigrantům v období 2011 – 2014	44
Tab. 3 Počet nezaměstnaných osob v Norsku v roce 2013 (imigranti + Norové)	47
Tab. 4 Počet zaměstnaných osob v Norsku v roce 2013 (imigranti + Norové)	48
Tab. 5 Vzdělání Norů podle věkové kategorie	50
Tab. 6 Vzdělání imigrantů přicházející do Norska podle věkové kategorie	51

1 ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je mezinárodní migrace a integrace imigrantů v Norsku. V dnešní době je migrace velmi důležitý a diskutovaný jev, při kterém dochází k masovému nebo individuálnímu přechodu z jedné společnosti do jiné. Migraci můžeme chápat i jiným způsobem, například jako dobrovolnou či nedobrovolnou změnu bydliště. Ve své bakalářské práci popisuji migraci z mezinárodního hlediska, to znamená pohyb osob (skupin, větších celků obyvatel) v geografickém a sociálním prostoru spojený s přechodnou nebo trvalou změnou pobytu. Druhým důležitým pojmem je integrace imigrantů. Integrace znamená začlenění do společnosti v zemi, kam jedinec migroval.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě základní části. V první teoretické části se zabývám hlavními pojmy souvisejícími s tématem. Charakterizuji pojmy migrace, mezinárodní migrace a její teorie. Zaměřuji se na oblast integrace a integračních modelů. Do teoretické části spadá i literární rešerše, která shrnuje všechny poznatky mezinárodní migrace a integrace.

Ve druhé praktické části se věnuji konkrétní zemi. Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala Norsko. Identifikuji základní faktory spojené s migrací a integrací. Zaměřila jsem se na začlenění z ekonomického, ale i sociálního pohledu. Zabývám se otázkou, jakým způsobem se imigrant začleňuje a zda existují i nějaké podmínky, které musí při integraci splnit.

V závěru práce je provedena identifikace vazeb mezi vybranými ukazateli a je provedeno i vyhodnocení dopadů mezinárodní migrace a integrace v dané zemi. Nechybí ani komparace situací v České republice a Norsku.

2 CÍL A METODIKA

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část obsahuje základní pojmy související s mezinárodní migrací a integrací. Součástí teoretické části je i shrnutí poznatků mezinárodní migrace a integrace. V praktické části na základě dostupných dat analyzuji vývoj migrace v dané zemi a přiblížím i proces integrace imigrantů do společnosti. Pomocí integračních ukazatelů tento proces vyhodnotím.

Cílem bakalářské práce je vyhodnotit integraci migrantů v Norsku na základě studia indikátorů integrace a migračních politik. Zjistit, jakým způsobem se migranti začleňují do společnosti v dané zemi. Nejprve budou vymezeny základní pojmy migrace, mezinárodní migrace a její příčiny. Následně budou uvedeny nejdůležitější teorie migrace, a to: neoklasická ekonomická teorie, teorie kumulativních příčin, teorie duálního trhu, teorie sítí, institucionální teorie a v neposlední řadě i nová ekonomie pracovní migrace. Všechny teorie budou kriticky zhodnoceny a jejich poznatky využity v praktické části. Do teoretické části je zahrnuta i teorie integrace, indikátory integrace a modely integrační politiky. V bakalářské práci budou charakterizovány tyto modely integrační politiky: asimilační model, model multikulturalismu a diskriminační model.

V praktické části budou nejprve vyhodnocena data o migraci v Norsku. Bude zjištěno, jak se migrace vyvíjí během určitého období, jaké menšiny migrují do Norska, jaká je hlavní příčina k migraci, věk migrantů a do jakých oblastí migranti přicházejí. Následující část se bude věnovat průběhu procesu integrace. Poznatky o integračních modelech budou využity z teoretické části a bude přesně určeno, jaký integrační model se při začleňování migrantů do společnosti v Norsku využívá. V bakalářské práci budou zjištěny podmínky pro udělení norského občanství, a jaké náležitosti musí imigrant splnit, aby mohl požádat o povolení k pobytu. Součástí bude i vyhodnocení poznatků, jak norská společnost reaguje na migraci a jaký má k migrantům vztah. Práce bude zaměřena také na postavení imigrantů na trhu práce a jejich začlenění do systému školství.

Poslední kapitola se bude věnovat stručné charakteristice migrace v České republice, aby mohlo dojít ke komparaci s Norskem a norskou společností.

Práce zahrnuje srovnání migrační a integrační situace v Norsku s Českou republikou. Hlavním cílem je zjistit, jak celý proces integrace probíhá.

V bakalářské práci budu vycházet ze zdrojů dat norského statistického úřadu (SSB), norského úřadu práce (NAV), úřadu pro imigranty v Norsku (UDI) a v neposlední řadě i z údajů českého statistického úřadu (CZSO).

3 TEORETICKÉ ASPEKTY MIGRACE A INTEGRACE MIGRANTŮ

3.1 Migrace a její příčiny

Migrací označujeme proces prostorového přemístování osob přes hranice, spojený se změnou místa bydliště na dobu kratší či delší, případně natrvalo. Migrace je permanentně jednou ze společenských strategií k získávání zdrojů obživy a energií, vyrovnávání se s nepříznivými přírodními vlivy, řešení společenských konfliktů a dosahování inovací. Migrace jako sociální procesy jsou – odmyslíme-li útky a nucené migrace – odpovědí na více či méně komplexní ekonomické, ekologické, sociální a kulturní podmínky existence člověka. Z tohoto pohledu je současné rozmístění lidí na zeměkouli výsledkem migrací, a pokud uvážíme všechna místa, která člověk osídlil, můžeme bez uzardění konstatovat, že je migrantem úspěšným (Bade, 2005). Jandourek definuje migraci jako obecný pohyb jednotlivců, skupin nebo větších celků obyvatel, jak v geografickém, tak v sociálním prostoru (přechod z jedné společnosti do druhé), který je spjat s přechodnou nebo trvalou změnou místa pobytu (Jandourek, 2003). Šišková (2001) dodává, že se migrace skládá ze dvou procesů, jimi jsou imigrace a emigrace. Imigrace je stěhování směrem do populace a opakem je emigrace, tedy stěhování z populace. Velmi zjednodušeně lze migraci popsat jako tok obyvatelstva z chudého Jihu na bohatý Sever.

Mezinárodní migrace osob může být vyvolána několika příčinami. Mezi neekonomické příčiny patří, kromě důvodů rodinných, především důvody rasové, politické, náboženské a národnostní. Impulzem k přesunu obyvatelstva bývají také přírodní katastrofy, které výrazně zhorší ekonomickou situaci obyvatelstva. Ekonomické důvody mezinárodní migrace souvisí s nerovnoměrným ekonomickým vývojem v jednotlivých zemích, z něhož vyplývají rozdíly v životní úrovni a ve výši reálné mzdy. Mezinárodní ekonomická migrace je také spojena s přímým pohybem zahraničních investic, protože pracovníci následují ekonomické příležitosti. Další ekonomickou příčinou jsou změny strukturální povahy, které v různých zemích vyvolávají potřebu nejen kvalifikovaných, ale i nekvalifikovaných pracovních sil (Cihelková a

Kunešová, 2006). Podle mého názoru může příliv migrantů ovlivnit hospodářská i politická stabilizace země.

V současném vyvíjejícím se a globalizujícím se světě představují migrační toky jeden z nejožehavějších a současně latentně doutnajících problémů lidstva. Tato problematičnost je umocněna i tím, že často jde o vícesměrný pohyb, tj. nejen z chudších do bohatších zemí, ale neobvyklá není ani opačná tendence směřování obyvatel z vyspělejších západních zemí do ekonomicky slabších rozvojových států. Za tímto obráceným směrem stojí poptávka mnohých vyspělých zemí, hlavně z důvodů nízké porodnosti a stárnutí vlastních populací, které se zapojují do soutěže o zahraniční pracovní sílu napomáhající tak lepšímu chodu ekonomiky, resp. též zacelení mezer na trhu práce daných imigračních zemí (Baršová a Barša, 2005).

Bodvarsson a Berg (2013) charakterizují čtyři typy imigrantů. Běžná představa imigrantů je, že jsou „osadníci“, lidé, kteří vstoupí do jiné země, aby tam mohli trvale zůstat. Druhá kategorie imigrantů se skládá ze „smluvních pracovníků“. To jsou lidé, kteří se stěhují do jiné země na dobu určitou, za účelem provedení určitého typu práce. Další rostoucí kategorií imigrantů se skládá z lidí, kteří se nazývají „profesionálové“, kteří se stěhují ze země do země, provádět specializované technické nebo řídicí práce. Čtvrtá, velmi odlišná skupina imigrantů, se skládá ze žadatelů o azyl a z uprchlíků. Jsou to lidé, kteří opustili svoji rodnou zemi, aby se vyhnuli politickému, náboženskému nebo sociálnímu pronásledování, či jiného ohrožení jejich blahobytu a bezpečnosti.

Migranti z členských států EU tvoří výrazně vyšší procento zahraničních pracovníků v Norsku a Švýcarsku, než je tomu třeba ve Francii nebo Německu. To ukazuje, že diskriminační liberalizace implikovaná volnou mobilitou pracovníků uvnitř EU (tj. pracovníci z jedné země EU mohou pracovat v kterékoli zemi EU, ale potřebují speciální povolení na práci v nečlenských zemích, jako např. v Norsku) není dominantním faktorem určujícím migrační vzorce chování (Balwin a Wyplosz, 2006). V současné době je migrace velmi diskutované téma. V zemi, do které migranti přicházejí, může mít migrace pozitivní a negativní dopady. Migrující jedinec je ovlivněn mnoha ekonomickými, sociálními i kulturními faktory v daném státě.

3.2 Teorie mezinárodní migrace

Existuje několik teorií, které byly vyvinuty nezávisle na sobě a v rámci různých oborů. Každá z nich vysvětluje určitý aspekt nebo typ mezinárodní migrace podle toho, ve které době vznikala, kterými migračními proudy a příčinami se zabývala a často i v rámci kterého oboru vznikala. Některé teorie analyzují mezinárodní migraci na makro jiné na mikro úrovni. Teorie se často liší především v tom, kterou příčinu považují za hlavní při vzniku mezinárodní migrace a na které otázky hledají vysvětlení. Jednotlivým teoriím je vytýkána jednostrannost. V analýze dnešní mezinárodní migrace, ke komplexnějšímu porozumění všech aspektů současných migračních trendů je třeba více hledisek a přístupů (Vojtková, 2005). Jednotlivé teorie mezinárodní migrace jsou charakterizovány v následujících podkapitolách.

3.2.1 Neoklasická ekonomická teorie (Neoclassical economic approach)

Drbohlav a Uherek (2007) popisují neoklasický ekonomický přístup, který má dvě roviny: mikro a makro úroveň. Na makro úrovni teorie vysvětluje migrační rozdíly v nabídce a poptávce po pracovních silách. Směřuje ze zemí/oblastí méně vyspělých, s přebytkem pracovních sil a nízkými platy do zemí/oblastí vyspělých, s nedostatkem pracovních sil a s vysokými platy. S charakteristikou této teorie souhlasí i Vojtková (2005) a vysvětluje její budoucí vývoj. V dlouhodobém měřítku se dokonce uvažuje o vyrovnávání ekonomických rozdílů mezi rozvinutými a zaostalými regiony vedoucím k ekonomické rovnováze. Výsledkem je pak pokles nabídky pracovníků a růst mezd v chudší zemi a opačný trend v bohatší zemi, a tím nastolení určité ekonomické rovnováhy a také následné pozastavení migračního proudu.

Na mikro úrovni (často tzv. „human capital model“) vychází z hlavní premisy, že jedinec migruje v očekávání zlepšení celkové kvality života, věří, že zisky z migrace převáží, ať již okamžitě nebo v dlouhodobějším výhledu, ztráty cílů. Volbu ovlivňují podmínky na trhu práce v cílové zemi, pravděpodobnost nalezení práce, možné uplatnění jedincových dovedností (tzv. lidský kapitál), výše předpokládaných výtěžků, ale i riziko deportace pro nelegální migranty (Drbohlav a Uherek, 2007). Model lidského kapitálu se začal používat v 60. letech 20. století a zpočátku i zde byla ten-

dence hypertrofovat otázku ekonomických faktorů. Teprve v 70. a 80. letech se začíná pracovat s faktory sociálního komfortu, které migrantovi ulehčují pobyt v cílové zemi (Krupka, 2004). Neoklasická teorie umožňuje vysvětlit směr migračních toků a model lidského kapitálu umožňuje ukázat, proč některé skupiny osob na migraci participují méně než jiné, byť by k migraci zdánlivě měly stejnou motivaci i předpoklady.

3.2.2 Teorie kumulativních příčin (Cumulative causation)

Napříč disciplinami jdoucím teoretickým přístupem je tzv. teorie kumulativních příčin, jejíž podstata těží z Myrdalových postulátů (Myrdal, 1957). Teorie je založena na tezi, že migrace je evolučním procesem, který přispívá k institucionálním a socioekonomickým změnám, jak v zemi cílové, tak zdrojové, a to díky mechanismům různorodých zpětných vazeb. Migrace tak mění jak samotného migranta, tak prostředí a strukturální kontexty, ve kterých operuje. Výsledkem je nastolení klimatu, který vede k dalším migračním pohybům než aby naopak migrační tendence tlumil (Drbohlav a Uherek, 2007). Vojtková dodává, že v této souvislosti se mluví například o tzv. *social labeling* některých zaměstnání. Jde o to, že některé kategorie zaměstnání s vysokým zastoupením imigrantů, získají nálepkou zaměstnání nevhodného pro domácí obyvatele, což vede k další poptávce po imigrantech. Toto stigma určité profese nevychází z jeho charakteristik, ale pouze ze zastoupení imigrantů v této profesi (Vojtková, 2005). Ve vztahu k rozvoji zastánci tohoto teoretického přístupu vnímají migraci jako „útěk z bídy“, kterou způsobuje globální expanze kapitalistického systému. Tím v podstatě emigrace obyvatel z periferií do center může podporovat nedostatečné využívání jejich ekonomického potenciálu nebo talentu (De Haas, 2010).

3.2.3 Teorie duálního pracovního trhu (Dual labor market theory)

Další ekonomicky založenou teorií je teorie dvojího trhu, která říká, že ve vyspělých zemích imigrace vyvěrá z neustálé poptávky po migrační pracovní síle a že existují dva typy pracovních sektorů. První sektor je pro domácí populaci - pro kvalifikova-

né, kteří jsou dobře placeni, mají relativní stabilitu svých postů a perspektivu růstu kariéry. Druhý sektor je nebezpečný, fyzicky namáhavý, vykonávají se nekvalifikované činnosti, je špatně placený a jsou do něho najímáni zejména pracovní migranti. Tyto dva trhy práce jsou pro moderní kapitalistickou společnost charakteristické a sám způsob produkce v industriální společnosti je vlastně příčinou migrace (Piore 1979). Noví imigranti nejsou členy společnosti, neberou ji jako referenční ve svých srovnáních a často se nestarají o status v cílové zemi, ale spíše o příjem plynoucí ze zaměstnání, zvláště pokud pocházejí ze zemí s nižší životní úrovní (Vojtková, 2005). Odlišný názor na tuto teorii má spisovatel Arango (2000), který tvrdí že teorie duálního pracovního trhu reflektuje soudobou skutečnost lépe než dříve uvedené teorie, protože staví na základech vyplývajících z dobře známých empirických pozorování. Podle něj význam této teorie nespočívá primárně v poskytování obecných vysvětlení příčin mezinárodní migrace, spíše zdůrazňuje podstatný faktor přítomný při mezinárodní migraci, jmenovitě poptávku po zahraničních pracovní síle v ekonomikách rozvinutých zemí. Teorie duálního pracovního trhu také poskytuje přesvědčivé vysvětlení pro takovou poptávku, což pomáhá pochopit zjevně anomální koexistenci přetrvávající poptávky po zahraniční pracovní síle souběžně s významnou mírou nezaměstnanosti v řadě cílových zemí.

3.2.4 Teorie sítí (Network theory)

Předchozí představené teorie neberou v úvahu, že migrační toky se odehrávají v rámci sociálních interakcí, kde je migrant hlavní objekt. Migrační teorie sítí se snaží tuto okolnost eliminovat.

Teorie sítí zdůrazňuje v migračním procesu význam mezilidských vazeb. Neformální sítě migrantů vznikají osobními vazbami mezi migranty, bývalými imigranty a těmi, kteří zůstali v zemi původu. Jde o vazby příbuzenské, přátelské nebo vazby v rámci komunity. O těchto vazbách se někdy mluví jako o sociálním kapitálu, neboť poskytují jedincům i skupinám důležité zdroje informací, sociální či finanční pomoci, často i podporu v případě osobních problémů. Zvyšují pravděpodobnost migračního pohybu i jeho růstu, neboť tím snižují náklady a rizika a nepřímo zvyšují i očekávaný zisk z migrace (Vojtková, 2005). Migrační sítě umožňují snáze překonávat překážky v

migraci i vytvářet podmínky k životu v cílových prostorech, ať už s ohledem k bydlení, ekonomické činnosti, péči o děti nebo např. zabezpečení sociálně slabých. Migrační sítě pomáhají překonat pocit marginality, ale současně mohou samy produkovat marginální skupiny. Ovlivňují nejen destinaci migrujících, ale též jejich počet. Ovlivňují též složení migrantů. Existence migračních sítí může potenciální migranty nejen přitahovat, ale též odpuzovat, neboť migranti, kteří prostřednictvím migrace hledají zásadní životní inovaci, v migračních, zejména krajanských sítích, mohou také oprávněně shledávat překážku v realizaci cílů, jež migrací sledují (Drbohlav a Uherek, 2007).

3.2.5 Institucionální teorie (Institutional theory)

Snaží se vysvětlit vliv rozlišných institucionálních subjektů (zejména státních a nestátních organizací či kvazi organizací) na migrační proudy. Všimá si okolnosti, že migrační skupiny často potřebují k uskutečnění migrace zprostředkování. Instituce tento fakt zohledňují a spoluvytvářejí prostředí pro migraci, odstraňují překážky (nebo je vytvářejí) a vedle toho, že migrantům pomáhají (komplikují migraci), mají vliv na migrační toky, ze kterých mimo jiné taky sami mnohdy významně těží (Massey et al. 1993, Jennissen 2000). S velmi zajímavým názorem, ohledně institucionální teorie, přichází Vojtková, která tvrdí, že existují dvě skupiny institucionálních subjektů. První skupinou jsou organizace či jednotlivci napomáhající především nelegální migraci a to za účelem zisku. V důsledku bariér, které si cílové země vytvořily, aby se bránily migračnímu přílivu, vzniká černý trh. Jedinci i společnosti vydělávají na migrantech, kteří se snaží často ilegálně dostat do vybrané země. Jde o převody přes hranice, pašování lidí ze země původu do jiné, (tzv. smuggling a trafficking), najímání migrantů zaměstnavateli, falšování dokumentů, svatby „naoko“. Migranti jsou často vystaveni vykořisťování, okrádání, podvodům nebo vydání napospas zneužívání (hlavně ženy a děti). Druhou skupinu tvoří nevládní a mezinárodní organizace a jedinci poskytující migrantům rady, sociální služby a hlavně právní poradenství, například jak získat různé dokumenty, jak žádat o azyl či povolení k pobytu (Vojtková, 2005). Podle mého názoru, je tato institucionální teorie nejdůležitější, protože všechny organizace (jak ziskové nebo neziskové) podporují a pomáhají udržovat meziná-

rodní migraci. Bez těchto organizací by migranti měli malé množství informací a kontaktů, které jsou potřebné k úspěšné migraci.

3.2.6 Nová ekonomie pracovní migrace (NELM – New economics of labour migration)

NELM vznikla jako reakce na předpoklady a závěry neoklasické teorie a řadí se mezi novodobé teorie. Stark a Bloom (1985) vyzdvihují hlavní myšlenku tohoto přístupu, která tvrdí, že rozhodnutí migrovat nejsou tvořena pouze izolovanými jednotlivci, ale v rámci větších skupin typu rodiny, domácnosti nebo komunity. V těchto sociálních jednotkách se lidé rozhodují kolektivně a zvažují nejen maximalizaci očekávaných příjmů nebo navýšení kapitálových možností dané rodiny (domácnosti, komunity), ale i minimalizaci rizik a ztrát souvisejících s možností selhání trhu. S dalším názorem a charakteristikou této teorie přichází Drbohlav a Uherek (2007), kteří chápou migraci jako výsledek ekonomických aktivit širších komunitních celků. Teorie sloužila například k objasňování migračního chování v čínských komunitách. Kalkuluje se zde s domácím hospodařením, ztrátou pracovní síly v domácnosti při migraci, s otázkou sebezaměstnávání. Myslím si, že nová ekonomie pracovní migrace je zajímavá tím, že se snaží podrobně rozkrývat, co migrace znamená pro migrantovo sociální a společenské okolí.

Dle mého názoru jednotlivé přístupy k migraci se liší ve svých předpokladech i závěrech. Modely popisují širší souvislosti vlivu migrace na země zapojené do migrace a vzájemné působení těchto vlivů. Teoretické přístupy k migraci vznikají s cílem pochopit mobilitu obyvatelstva.

3.3 Integrace imigrantů

Reiner Bauböck (1994) uvádí dvě základní interpretace pojmu integrace. První z nich charakterizuje stav nějakého systému a vztahuje se k jeho vnitřní soudržnosti. Systémem je myšlena jak společnost, tak menší celek, které jsou složeny z množství osobitých jednotek nebo prvků. Druhá interpretace pak uvažuje změnu stavu, a to vstup jednotky do systému nebo rozšíření systému tak, že inkorporuje externí prvky

nebo jednotky - vždy jde o vstup nebo začlenění nových jednotek, které se stanou součástmi přispívajícími k sebe-udržovacím operacím rozšířeného systému. Podle Friedricha Heckmanna (1999 In Tollarová, 2006) existují tři způsoby, jak můžeme termínu integrace rozumět: „Jako vytváření nové struktury z jednotlivých částí, jako zlepšování vztahů v rámci struktury a jako přidávání jednotlivých prvků nebo částí struktur do existujících systémů, se kterými se propojí a vytvoří celek“. Integrace je proto podle Heckmanna stejně tak proces propojování prvků, jako výsledný stupeň propojenosti celku.

Integrace přistěhovalců je proces ekonomické mobility a sociálního začlenění pro migranty a jejich děti. Integrace se dotýká institucí a mechanismů, které podporují rozvoj a růst v rámci společnosti, včetně rané péče dětství, vývoj pracovní síly, zdravotní péče, poskytování služeb veřejné správy obcím s jazykovou rozmanitostí a další. Úspěšná integrace staví společenství, které je ekonomicky, sociálně a kulturně silnější. (Immigrant Integration, online text). Kromě toho, že se integrací rozumí vzájemný vztah mezi „státem“ a „migrantem“, je integrace také procesem, v němž existuje těsné partnerství mezi vládními a nevládními činiteli na různých úrovních, např. zaměstnavateli, odborovými svazy, náboženskými organizacemi, občanskou společností, sdruženími migrantů, sdělovacími prostředky a nevládními organizacemi podporujícími přistěhovalce. Vedoucí političtí představitelé mají v rámci svého postavení veřejných „edukátorů“ a zastánců pozitivního přístupu k přistěhovalcům významnou odpovědnost čelit xenofobním a rasistickým tendencím. Zaměstnavatelé mohou poskytovat přístup k pracovním místům, odbornému výcviku a výuce jazyků, nabízet úvodní zaškolení, usnadnit přístup k bydlení a přispět k veřejné debatě informacemi o ekonomických výhodách imigrace (Niessen a Schibel, 2005). Za hlavní celkový cíl integrace je považována soběstačnost: vlády usilují o to, aby přistěhovalcům umožnily vést nezávislý život, pokud jde o bydlení, zaměstnání, vzdělání, sociální síť a participaci ve společnosti (JMK).

Integrace je velmi důležitým procesem, díky kterému se migranti začleňují do společnosti. V následující kapitole budou popsány indikátory, které nám ukazují úspěšnost integrace.

3.4 Indikátory integrace a jejich využití

Indikátor neboli ukazatel úspěšnosti integrace imigrantů je údaj nebo číslo, díky kterému lze souhrnně hodnotit nějakou měřitelnou skutečnost. Je důležité si uvědomit, že takový údaj je významný teprve tehdy až je definován referenční rámec, ke kterému by indikátor bylo možné vztáhnout. Použití indikátorů tedy vyžaduje proces srovnávání a vztahování jednoho údaje k druhému, jinak je nelze informačně využít, protože samy o sobě tyto údaje nic nevyovídají (Breczková, 2009). Indikátory by měly splňovat kritéria známé pod zkratkou „SMART“, jež je vytvořena z anglických výrazů pro jejich základní charakteristiky. Jsou to Significant (významnost pro realitu, kterou řeší), measurable (měřitelnost beroucí v potaz metody měření a dané prostředí), appropriate (přímá spojitost s cílem výzkumu, projektu, intervence), realistic (realistické pro aplikování v intervencích) a possible (nutnost existence dostupných dat a zdrojů pro jejich sběr) (Gill, Pérez, Bijl, et., 2007).

Indikátory integrace přistěhovalců mohou pomoci měřit a srovnávat dosažený pokrok, monitorovat trendy a vývojové indikátory, odrážet míru participace a sounáležitosti přistěhovalců a stupeň akceptace přistěhovalců místním obyvatelstvem. Stručně řečeno, mohou poskytnout hlubší pohled na proces integrace. Indikátory mohou také pomoci měřit funkci a dopad politických opatření, identifikovat nedostatky a podpořit účinnost cíleného rozdělování finančních prostředků. Vzhledem ke složitosti integračního procesu je možné společenskou integraci rozštěpit na dílčí aspekty, u nichž je možné provádět měření vývoje a výsledků a posouzení vlivu politiky (Niessen a Schibel, 2005).

Niessen a Schibel (2005) ve své Příručce o integraci píšou o dvou způsobech využití rozvoje indikátorů. Prvním z nich je proces, který nese název benchmarking. Benchmarking vznikl v podnikatelském prostředí, ale veřejný sektor si stále více cení jeho potenciálu pro hodnocení a modernizaci politiky. Benchmarking zahrnuje identifikaci oblastí, v nichž je nutné dosahovat zlepšení, stanovení norem, porovnání vlastního výkonu s výkonem ostatních a účast v nepřetržitém procesu hodnocení a přizpůsobování z důvodu plnění souboru norem. Základním funkčním principem benchmarkingu je stanovení norem pro srovnání. Indikátory by měly mít jasný a jednoznačný výklad: uživatelé musí vědět, jaký směr změny představuje pokrok. Model,

na jehož vývoji v současné době pracuje nizozemské Centrum výzkumu a dokumentace (WODC), rozlišuje „šance“ a „rizika“ pro integraci: placené zaměstnání představuje šanci, zatímco život na sociální podpoře je rizikem, migrace z důvodu manželství je označována za riziko, zatímco dodržování běžných norem a hodnot představuje šanci.

V další části budou představeny modely integrace, které popisují přístup k imigrantům v dané zemi.

3.5 Modely integrace imigrantů

Modely imigrační a národnostně menšinové politiky cílových zemí sdílí shodný cíl – zabránění etnickým konfliktům a destabilizaci země. Liší se svými přístupy k etnickým menšinám a jejich vztahu s majoritní společností či integračními postupy. Rozmanitost programů je dána odlišnou historickou zkušeností s imigrací (cílové státy USA, Kanada, Austrálie vs. zdrojové země na evropském kontinentu), rozdílným přístupem k původním domorodým obyvatelům (USA, Austrálie, Kanada) a inkongruentními postoji k pojmům národnost, občanství, národ, stát. Tyto rozdílné imigrační a národnostně menšinové politiky varíují mezi třemi ideálními modely (Barša, 2003).

Drbohlav (2001) vymezuje tři základní modely přístupu k integraci a její politice ze strany států a uvádí typické příklady tří západoevropských států, které takto politiky prosazovaly nebo prosazují. Jedná se o *asimilační model* integrační politiky, který vnímá přistěhovalce jako rovnocenné příslušníky společnosti za podmínky, že se asimilují do dominantních kulturních vzorců. V tomto případě jsou zakázána jakákoli politická společenství na základě, etnické, regionální nebo kulturní identity. Prototypem státu s touto integrační politikou je Francie. *Multikulturní (či pluralistický) model* přistupuje k přistěhovalcům jako ke kulturně odlišným komunitám, které mají harmonicky fungovat v rámci širšího politického celku. Podporuje tak odlišnost (jazyková, kulturní, sociální) minorit (přistěhovalců) a to i po několik generací. Typickým představitelem prosazování této integrační politiky je Velké Británie. Jako poslední uvádí *diskriminační (tzv. differential exclusion) model*, chápe imigraci jako dočasnou, a proto nemusí usilovat včlenění přistěhovalců do společnosti tak, aby

byly zajištěny podmínky sociální a politické soudržnosti společnosti. Typickým představitelem této politiky bylo až do konce 90. let minulého století západní Německo.

V následující části budou všechny tři typy modelů podrobně charakterizovány.

3.5.1 Asimilační model integrační politiky

Asimilace je proces prolínání a syntézy, ve kterém osoby nebo skupiny získávají vzpomínky, pocity a postoje jiných osob nebo skupin. A tím, že sdílejí své zkušenosti a historii, jsou s nimi začleněny do společného kulturního života (Park and Burgess, 1921 in Milton, 1964). Model asimilace byl konceptualizován v tzv. asimilační teorii, se kterou přichází ve 20. století reprezentativní tzv. chicagské školy. Ta vysvětluje adaptaci imigranta v novém prostředí jako přirozený proces vývoje, končící po čase nevyhnutelné splynutí s danou zemí. (Šišková, 2001). Asimilacionismus jako koncept či teorie se pak rozvinul až v době, kdy problém migrace začal nabývat na intenzitě – a to v posledních desetiletích 19. století. Tehdy se začaly rozvíjet první systematické přistěhovalecké politiky. V této době docházelo mj. k budování národů, a proto docházelo k vyššímu zájmu o formulování integrační politiky (Barša, 2003). Kulturní asimilace je socio-politická reakce na demografický vývoj heterogenní společnosti, která podporuje nebo propaguje asimilaci národnostních menšin do dominantní kultury. To je proti podmínkám souhlasné filozofie (například multikulturalismus), který uznává a je zastáncem pro zachování rozdílů (Just the facts 101). Tento proces prošel mnoha změnami a úpravami, až vnikl úplně nový model asimilace, který znamená nutnost znalosti státní historie, ekonomickou a sociální gramotnost, znalost jazyka a přihlášení se k normám a hodnotám liberálně-demokratické společnosti při možnosti zachování své původní etnicko-kulturní identity. Člověk nemusí společnou identitu vnitřně přijmout, ale musí se podřítit některým pravidlům, chce-li někde žít. Postupně dochází ke třem jevům – odpovědnost za integraci je přenášena na stranu imigrantů (tj. musejí se aktivně snažit zapojovat), za druhé je integrace procesem oboustranným – tj. i přijímající společnost musí nějak reflektovat integrujícího se minority, třetím jevem je problém práv – přibližují se práva přistěhovalců a občanů státu a zjednodušuje se přístup k nabytí občanství, nicméně imigrant musí splňo-

vat nějaká kritéria, aby práv dosáhl, a nejsou mu poskytnuta jen díky jeho příslušnosti k nějaké komunitě (Hamáková, 2012).

3.5.2 Multikulturní (pluralitní) integrační model

Principem multikulturalismu je důsledné uplatnění liberálně-demokratických ideálů, které vede k zohledňování těch, kteří doposud byli z domněle univerzální svobody, rovnosti a solidarity vyloučeni. Kulturně-skupinová identita nemá být důvodem či výrazným rysem vyloučení. Multikulturní přístup vyžaduje skupinovou identitu zohlednit, zajistit její veřejné kulturní uznání, podporovat sociálně-ekonomický vzestup jejich nositelů, zavádět politické procedury zajišťující jejich občanskou rovnost a participaci na rozhodovacích procesech" (Barša, 2003). Multikulturalismus a multikulturní společnost, byly doporučeny jako nový model pro společnosti, jejichž populace se stávají stále více etnické, kvůli imigraci. Multikulturalismus představuje také rostoucí odmítnutí politiky nebo veřejné tlaky vyzývající k asimilaci. (Asimilace v tomto smyslu je chápána jako očekávání, že migranti zbavit hodnoty a praktiky jejich země původu a přijmou ty ve své hostitelské zemi. (Bosswick a Heckmann, 2006). Veřejná sféra má být pluralitní - většinová kultura se má být schopna sama proměňovat na základě podnětů přicházejících od menších skupin, které už nebudou svou identitu pěstovat pouze jako svou osobní věc, ale vystoupí s ní na veřejnost. Multikulturní integrace předpokládá pohyb a přizpůsobení na obou stranách. Většinová společnost musí nejen uznat menšiny, ale uvolnit jim část veřejného prostoru a menšiny uznat jako části sebe sama. Menšiny musejí zase respektovat základní principy liberální společnosti, především individuální svobodu svých příslušníků (Tollarová, 2006). Imigrantům jsou dána stejná práva ve všech společenských sférách, aniž by se očekávalo, že se vzdají svých specifik. Naopak, na specifice minorit je stavěno a stát všemožně intervnuje ve směru podpory jejich rozvoje. Kanada, Austrálie, Švédsko, ale do jisté míry i Nizozemsko a USA dnes reprezentují tento model (Drbohlav, 2001).

3.5.3 Diskriminační (tzv. differential exclusion) model

Model je založen na dočasném a návratném pobytu cizinců. Imigranti jsou začleněni do určité společenské sféry (např. na trh práce), ale není jim umožněno vstoupit do ostatních oblastí - jako je např. široce definovaný systém sociální péče, získání občanství, participace na politickém životě (volby) apod. Právní mechanismy i praxe působí ve směru odrazení a znemožnění přístupu cizincům do mnohých sfér života, což ve svém důsledku cizince socioekonomicky znevýhodňuje (Drbohlav, 2001). Německý model předem vylučuje možnost, že by se příchozí mohli stát usedlíky. Navždy mají zůstat cizinci, kteří se vrátí tam, kam patří. Naturalizace sice není vyloučena, ale v zásadě se s ní nepočítá. Hostující dělníci jsou do společnosti zapojováni jako zvláštní skupina s výrazně odlišným statutem než většina. Pro tento stav se používá výraz přechodná integrace. Národní příslušnost se zakládá na „krvi a kultuře“. Etnicko-kulturní odlišnost je chápána jako nepřekonatelná překážka politické integrace (Barša, 2003).

John W. Berry (1997) definuje další typy adaptace migrantů, jedná se o marginalizaci a separaci. V případě marginalizace imigranti necítí potřebu kontaktu s dominantní kulturou, jsou v izolaci. Neudržují vztahy s ostatními etnickými skupinami a ani si nezachovávají svoji kulturní identitu. Šišková (2007) charakterizuje proces separace jako vyčleňování se z majoritní skupiny, a to jak ve sféře ekonomické, tak i sociální. Imigranti nejsou v kontaktu s hostitelskou kulturou, ale zachovávají si svoji vlastní kulturní identitu.

4 SHRNUTÍ POZNATKŮ TEORIE MIGRACE A INTEGRACE

Imigrace (přistěhovalectví) je významným ekonomickým a politickým problémem v Evropě, Novém Zélandě, Severní Americe, Austrálii a mnoho dalších zemí s vysokými příjmy. V současné době více než 200 milionů lidí, přibližně 3% světové populace, žije mimo rodnou zemi. Imigrace rychle vzrostla v posledním desetiletí. Pokud i nadále poroste, tak se počet imigrantů přiblíží 4-5% světové populace během jedné generace (Bodvarsson a Hendrik, 2013). Imigrace může začít z různých důvodů – touha po individuálním příjmu zisku, pokus o rozmanitost rizika pro příjem domácností, program nábory uspokojit požadavky zaměstnavatelů na pracovníky s nízkými mzdami (Massey a kol., 1993).

Castles a Miller píší, že rezidenční segregace imigrantů má dvojí charakter. Na jedné straně může znamenat chudé bydlení a sociální zařízení, stejně tak i relativní oddělení od většiny populace. Na druhé straně nabízí příležitost pro vznik komunity, vývoj etnické infrastruktury a instituce. Nejvíce viditelným znakem toho vývoje je vytvoření obchodů, kaváren a agentur, které nabízí speciální potřeby pro imigranty (Castles a Miller, 2003). Počet mezinárodních imigrantů ve světové ekonomice v posledních desetiletích rychle rostl – z necelých 76 milionů osob v roce 1960 na téměř 176 milionů v roce 2000, což znamená, že mezinárodním imigrantem byla každá 35. osoba. V roce 1960 každá 40. osoba (Cihelková a Kunešová, 2006).

Jandourek charakterizuje migraci jako pohyb jednotlivců, skupin nebo větších celků obyvatel jak v geografickém, tak v sociálním prostoru (přechod z jedné společnosti do druhé), který je spjat s přechodnou nebo trvalou změnou místa pobytu. (Jandourek, 2003). Zahraniční populace se skládá z přistěhovalců, kteří si ponechali národnost jejich původní země, jak tomu bylo v pár zemích, např. Lucembursko, Švýcarsko. Rozkvět a načasování vln migrace, rozsah, do kterého legislativa usnadňuje nebo ztěžuje získání občanství a motivace, které pobízí cizince pro hledání udělení občanství, hraje rozhodující roli v tvarování trendu (směrů) pro tuto cizí populaci definovanou na těchto základech a omezuje důležitost mezinárodních srovnání (OECD,

2012). Boeri a Ours charakterizují mezinárodní migraci jako velkou „nepřítomnou“ v éře globalizace. Zatímco překážky mezinárodního obchodu a pohybu kapitálu již byly z velké části odstraněny, přeshraniční pracovní toky jsou stále pevně omezeny. Před několika desetiletími postila Evropské země masová migrace. Podle historiků asi 60 milionů Evropanů se přestěhovalo ze Starého kontinentu v období 1820 – 1940. Dvě třetiny z nich se přestěhovaly do Spojených států (Boeri and Ours, 2013). Palát (2014) popisuje motivy, které tvoří základ mezinárodní migrace, jedná se o pracovní, rodinnou, zpětnou či azylovou migraci. Můžeme také rozlišovat migraci za účelem studia, důchodu či zdravotní péče, přičemž důchodová migrace nastává v poměrně malém měřítku a studium a zdravotní migrace mají většinou kratší trvání. Nejvýznamnější je tedy migrace pracovní, která může být dále rozdělena na nízkokvalifikovanou a vysoce kvalifikovanou.

Kabelová ve svém článku uvádí (Kabelová, 2003), že *HDP* na hlavu má na mezinárodní migraci pozitivní vliv, podporuje ji. Jinými slovy, do země s vyšším *HDP* na hlavu bude směřovat migrace, zatímco ze země, v níž je *HDP* nízký, budou lidé odcházet. *Nezaměstnanost* má na mezinárodní migraci naopak negativní vliv. Zaměstnanost v cílové zemi je samozřejmě velkým magnetem, tak jako je nezaměstnanost v zemi původu častým důvodem k odchodu. Třetím významným ekonomickým důvodem v mezinárodní migraci je *vzdělání*, respektive obecná úroveň dosaženého vzdělání v cílové zemi. Země s vyšší životní úrovní, potažmo vyšším obecným vzděláním, vykazují nedostatek pracovní síly pro nejnižší kategorie pracovního trhu.

Migrační toky se dělí se pohyb zboží a služeb mezi regiony a pohyb výrobních faktorů (práce a kapitálu). Pohybem pracovních sil se zabývá migrační teorie, pohybem kapitálu pak řeší lokalizační teorie (Čadil, 2010).

Mechanismů, podněcujících změnu pobytu existuje mnoho, obecně je možné rozdělit je do dvou skupin a to na pull a push faktory. Pull faktory označují okolnosti, které přitahují migranty do určité země a jeví se jim jako lákavé a žádoucí, což může být např. politická svoboda, vyšší životní úroveň, zlepšení ekonomické situace, pracovní příležitost, demokracie apod. Naopak push faktory jsou ty, které obyvatele nějakým způsobem nutí k opuštění dosavadního místa pobytu. Nejčastěji to bývá nezaměstna-

nost, násilí, diskriminace, nízká životní úroveň, nestabilita politického systému (Vojtková, 2005).

Mluvíme-li o přístupech k migraci v ekonomické teorii, lze je rozdělit na dva typy, a to na mikroekonomické modely a makroekonomické modely. První odpovídají na otázku „proč lidé migrují“ a druhé na otázku „odkud migranti přicházejí a kam směřují“. Makroekonomické modely jsou obvykle empiricky orientované, neboť makroekonomická data jsou snadněji získatelná než mikroekonomická. V rozvojových zemích jsou to mnohdy jediná dostupná data (Etzo, 2008).

Teoretické přístupy k migraci v pravém slova smyslu byly vypracovány později. Jde-li o mikroekonomický přístup, již v 30. letech 20. století bylo poznamenáno, že rozhodnutí, zda emigrovat či ne, záleží na nákladech a výhodách z migrace (Hicks, 1968). Carrington et al. (1996) vyvinuli teorii sítě, která předpokládá, že migranti tvoří v cílové zemi tzv. síť, které snižují náklady migrace novým migrantům a tím podporují jejich příchod. Piore (1979) vypracoval teorii, která částečně vycházela z neoklasického mikroekonomického přístupu a která poskytla poněkud jiné vysvětlení původu migrace, tzv. teorii dvojího trhu. Podle ní je migrace determinována poptávkou po migrantech v cílové zemi a hlavní příčina migrace vychází ze strukturálních potřeb přijímací ekonomiky, která řeší nedostatek pracovní síly ve vybraných sektorech. Řada dalších teoretických přístupů hledí na migraci z poněkud jiného úhlu pohledu. Např. institucionální teorie či teorie světového systému hledají původ a příčiny migrace v existujících institucích či v historickém uspořádání tržních vztahů v rámci světového systému, což pomáhá např. vysvětlit příčiny migračních proudů mezi bývalými koloniemi a evropskými státy (Massey, 1993). Machlup (1997) píše, že termín integrace vstoupil do všeobecného použití a odráží přizpůsobení různých myšlenkových proudů na obou stranách Atlantiku. Mezinárodní ekonomická integrace je jedním z prostředků pro zvýšení blahobytu (Jovanovic, 2007). Integrace je tedy v souvislosti s migrací začlenění jedince nebo skupiny do hostující společnosti, přičemž je toto začlenění „oboustranným procesem přizpůsobování jak ze strany imigrantů, tak ze strany většinové společnosti, což vyžaduje aktivní angažovanost všech zúčastněných. Stát a společnost hrají významnou úlohu při přijímání do svého středu i při umožnění přístupu do většinového celku.“ Na druhou stranu mohou očekávat, že

samotní imigranti budou aktivně usilovat o to stát se součástí společnosti, s čímž souvisí i ztotožnění se, s jejími základními hodnotami (Niessen, 2000).

Řešení problematiky integrace cizinců do společnosti není izolovaným jevem, který může probíhat nezávisle na dalších společenských procesech. Otázka integrace a integrovanosti do společenských dějů se týká stejně tak majoritního obyvatelstva jako cizinců. Pokud nemá společnost nástroje k integraci vlastních občanů, stěží může takové nástroje vytvářet pro cizince. (Uherek, 2003). Pavel Barša užívá termín "národní integrace" a zdůrazňuje skutečnost, že se tato integrace netýká pouze skupin imigrantů či skupin definovaných etnicky nebo národnostně, ale i na jiném základě. Tyto skupiny se pak "roztavují" ve společnostech politicky organizovaných do národních států (Barša, 2003).

Indikátory integrace přistěhovalců mohou pomoci měřit a srovnávat dosažitelný pokrok, monitorovat trendy a vývojové indikátory, odrážet míru participace a sounáležitosti přistěhovalců a stupeň adaptace přistěhovalců místním obyvatelstvem. Indikátory poskytují hlubší pohled na proces integrace (Niessen and Schibel, 2005).

Literatura tradičně rozlišuje mezi třemi hlavními, národní teoretických modelů integrace přistěhovalců. *Multikulturní model*, který je založen na respektu a ochrany kulturních odlišností. Za model asimilace také nazýván "republikán". Je založen na úplné asimilaci nebo integrace cizince do dominantních tradičních národních hodnot a vnímané společné identity. Separční model neboli oddělení, který se vyznačuje restriktivní a přísnou imigrační legislativou a politikou. V této souvislosti se "rigidní" vztahuje především na právní podmínky, které musí být splněny, aby měli přístup na území a pobývat. Přístup na základě státní příslušnosti je velmi omezen, přičemž akvizice založen na *jus sanguinis* = krevní právo na občanství (Carrera, 2005).

Asimilace představuje proces, ve kterém se společnost etnického i rasového původu přizpůsobuje kultuře v dané zemi, která jim umožňuje udržet společnou národní existenci (Alba, Nee, 2009). Koncept asimilace předpokládá naprosté začlenění etnické minority do majoritní společnosti státu oproštěním se od jazykových, kulturních a sociálních odlišností menšinové skupiny a přijetím atributů většiny. Tento přístup předpokládá odstranění konfliktu založeného na etnickém základě ztrátou etnické identity skupiny a začlenění se do většinového proudu společnosti. Tato změna je

pojímána jako osobní zodpovědnost jednotlivce; od státu není vyžadována žádná intervence v právní, vzdělávací, sociální či zdravotní sféře (Stojarová, 2014). Asimilace přirozeně probíhá nejrychleji. Povaha sociálních kontaktů je v tomto procesu rozhodující. Kontakty jsou primární, ve kterých se jedná o vztahy intimní a intenzivní, jak v oblasti dotykové, tak i v oblasti rodinné. Sekundární kontakty usnadňují neshody či rozpory, ale výrazně nepodporují asimilaci (Park and Burgess, 1921 in Milton, 1964).

Model multikulturalismu předpokládá inkorporaci jednotlivců a skupin přiznáním participace bez ztráty socio-kulturní etnické identity. Aktivní účast na společenském dění je základem absence etnického konfliktu. Multikulturalismus uznává legitimitu a rovnost etnických skupin při vyjádření odlišných kultur. Stát aktivně vstupuje do integračního procesu a zaštiťuje restrukturalizaci státního aparátu popřípadě ustavení paralelních institucí, které jsou integrální součástí společnosti. Státní instituce jsou modifikovány takovým způsobem, aby reflektovaly odlišný kulturní a sociální původ všech participantů (Stojarová, 2014). Barša popisuje multikulturalismus jako společenskou situaci, která je charakteristická (obvykle nerovnocennou) koexistencí různých (kulturních, etnických, rasových, náboženských, atd.) *skupin* v rámci jednoho společenského útvaru (např. státu, ale i v rámci nižších samosprávných celků nebo naopak v rámci nadstátních struktur) – v tomto smyslu se často uplatňuje představa, že „multikulturalismus je ... sociálním faktem“ (Barša, 2003).

Diskriminační model, také nazývaný jako etnicko-exklusivistický, je položen na filosofii dočasného a návratného pobytu cizinců s právními mechanismy a praxí, která je imigranti jsou začleněni do určité společenské sféry, ale není jim umožněno vstoupit do ostatních oblastí, jako je široce definovaný systém sociální péče, získání občanství, participace na politickém životě (Pastrňák, 2008). Právní mechanismy i praxe působí ve směru odrazení a znemožnění přístupu cizincům do mnohých sfér života, což ve svém důsledku cizince socioekonomicky znevýhodňuje. V Německu, Švýcarsku a Rakousku dnes víceméně přetrvává tento model integrační politiky (Barša, 2003).

5 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY MIGRACE V NORSKU

Norsko je země, která se aktivně zabývá problematikou uprchlíků a její populace zůstávala homogenní až do 70. let. Do té doby do země přicházeli pouze imigranti ze sousedních Skandinávských zemí. Tato imigrace se však stala irelevantní v 50. letech, kdy byla uzavřena smlouva o společném pracovním trhu mezi Norskem, Švédskem, Dánskem a Finskem (Island se přidal roku 1982). Norsko v souladu s Bílou listinou politiky pro uprchlíky omezilo instrument „Kolektivní ochrany“ pouze na případně silné vlny uprchlíků. Policie již neprovádí interview s žadateli o azyl. Tím je pověřeno ředitelství migrace (UDI, 2015, online text). Odvolání vyřizuje nadále ministerstvo spravedlnosti. Na základně doporučení UNHCR (Úřad pro uprchlíky) byla umožněna repatriace uznání uprchlíků, pokud se podmínky v jejich původní zemi nezlepšily (Horáková, 2000). Nový imigrační zákon vstoupil v platnost 1. ledna 2010 a obsahuje několik změn oproti dosavadní politice. Termín povolení k pobytu nahradil všechny ostatní termíny, včetně pracovního povolení. Byl sjednocen přístup k uprchlíkům a osobám s ochranou z humanitárních důvodů, doposud užívaný termín azyl byl nahrazen termínem ochrana. Imigrace za účelem sjednocení rodiny byla zpřísněna. Zákon do velké míry odpovídá imigračním standardům Evropského hospodářského prostoru, výjimky se například týkají občanů Bulharska a Rumunska (UDI, 2015, online text).

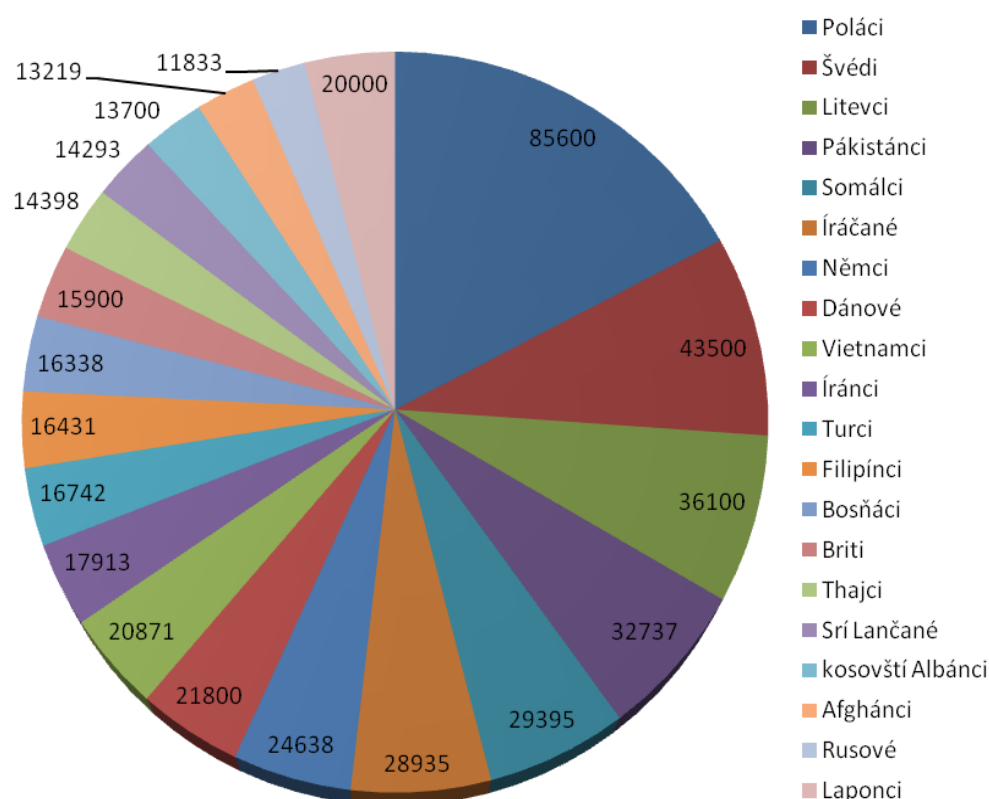
Norská migrační politika se velmi podobá politice Evropské unie. Vláda země se pečlivě rozhoduje, jací uprchlíci budou přijati. Chce umožnit svým imigrantům sociální rovnost, bohatství, dobré postavení na trhu práce a vysokou míru životního standardu. Program Rozvoj lidských práv OSN vyhlásil Norsko jako zemi s nevyšší životní úrovní. Dva základní principy migrační politiky zní: a) migrace musí být kontrolována, b) všichni migranti, kteří byli přijati norskou vládou, by měli mít stejná práva a příležitosti ve společnosti (Migrationpolicy, 2005).

Norsko díky své geografické poloze nemělo dříve problémy s neregulovanou imigrací. K významnému přílivu imigrantů došlo až v 90. letech a imigrace zde byla silně

regulována. K neregulované imigraci začalo docházet až v posledním desetiletí, když Norsko vstoupilo do Schengenského prostoru. Norsko prozatím poskytuje migrantům relativně vysokou úroveň ochrany, a to bez ohledu na národnost migrantů (Solidarita, 2013).

Norsko se také stalo jednou z nejvíce důležitých hostitelských zemí dobročinné migrace. Přistěhovalectví se na přírůstku počtu obyvatel podílí cca 65% a přirozený přírůstek tvoří cca 35%. Přistěhovalecká vlna vyvrcholila v roce 2011, v následných letech se vláda snažila redukovat počty nově příchozích (MZV, 2015). Počet národnostních menšin můžeme vidět na grafu níže.

Složení národnostních menšin v Norsku

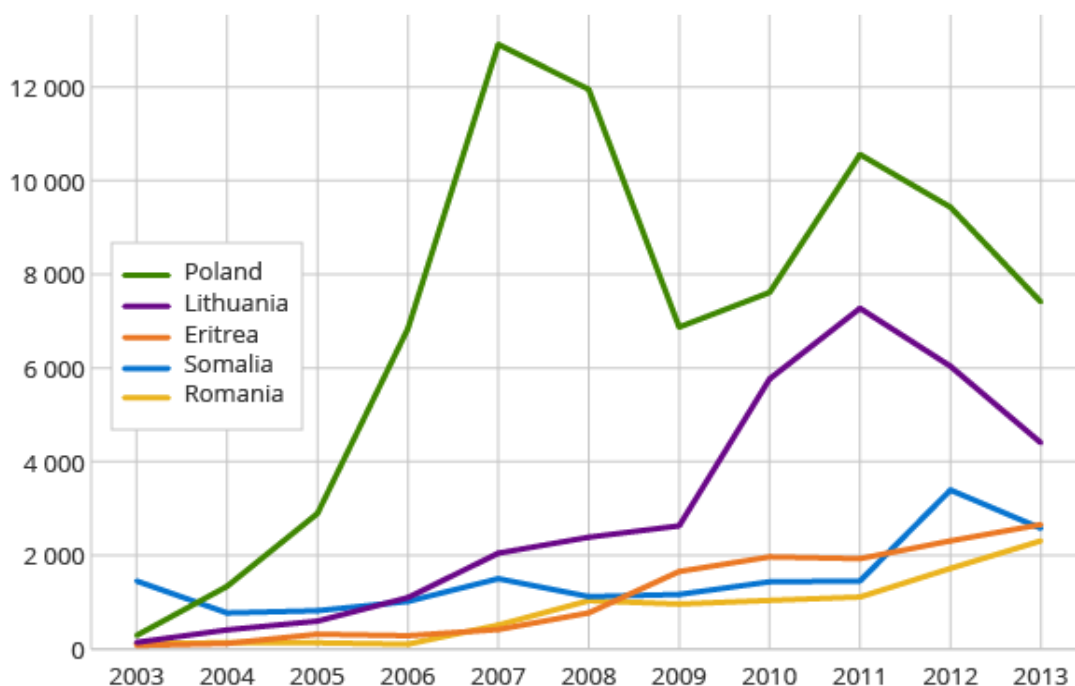
Obr. 1 Složení národnostních menšin v Norsku

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů MVZ ČR

Graf nám popisuje počet národnostních menšin v Norsku. Vidíme, že nejpočetnější menšinu tvoří Poláci, kteří dosáhli až 85 600 osob. Jako druzí se umístili Švédí, kteří

tvoří 43 500 osob a za nimi Litevci s číslem 36 100 osob. Zvláštní skupinu tvoří Lapenci, kteří se řadí mezi utlačovanou etnickou menšinu, ale přesto jsou to Norové.

Čistá migrace v Norsku podle státního příslušenství, 5 nejpočetnějších národností

Obr. 2 Vývoj migrace pěti nejpočetnějších skupin v Norsku

Zdroj: <http://www.ssb.no/en/befolkning/statistikker/flytting/aar/2014-04-28#content>

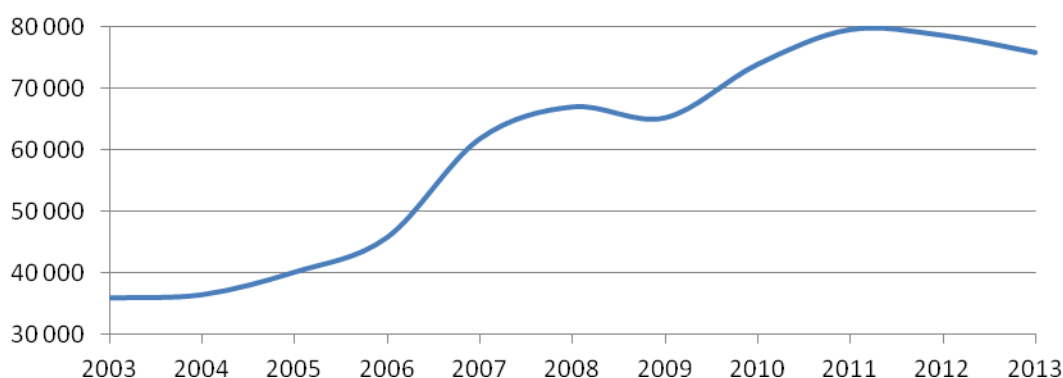
Ve druhém grafu můžeme pozorovat, jak se během 10ti let, konkrétně od roku 2003 do roku 2013 měnil počet imigrantů pěti nejpočetnějších národností v Norsku. Polští a litevští občané jsou stále dvě skupiny s nejvyšší čistou migrací. Počet polských imigrantů rapidně stoupl v roce 2007, kdy do Norska imigrovalo přes 12 000 občanů. Pro Poláky je Norsko atraktivní z hlediska pracovního trhu, kde mají polští pracovníci lepší platební podmínky. Třetí a čtvrtou skupinu tvoří uprchlíci ze Somálska a Eritreje.

Norský statistický úřad uvedl prognózu o přistěhovalectví takovou, že imigrace do zemí EHP (Evropského hospodářského prostoru) bude pravděpodobně vyšší, než v

minulosti. Rozdíl v ekonomickém blahobytu mezi Evropou a rozvojovými zeměmi bude i nadále přitahovat mnoho migrantů. Nicméně kvůli stárnutí evropského obyvatelstva bude nutné, aby národní vlády nejen umožnily zúčastněným přistěhovalcům přijít, ale také to, že jim aktivně pomohou hledat nová pracovní místa. Multikulturní společnost se bude dále rozvíjet a Norsko bude migrantům pomáhat při jejich integraci do společnosti. Norský statistický úřad předpokládá, že v roce 2050 bude počet obyvatel 5 750 000.

Důležitým grafem v této kapitole je vývoj počtu migrantů v Norsku v období 2003 – 2013. Můžeme pozorovat rostoucí křivku počtu nově příchozích imigrantů do Norska, kdy v roce 2011 dosahovala migrace téměř 80 000 cizinců.

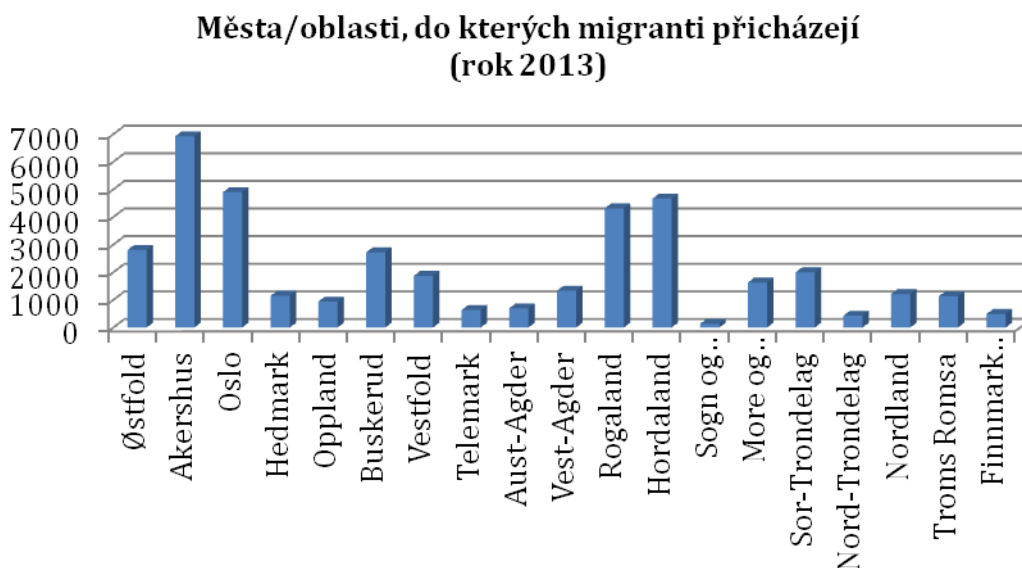
**Vývoj počtu migrantů v Norsku
v období 2003 - 2013**

Obr. 3 Vývoj počtu migrantů v Norsku v období od roku 2003 do roku 2013

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů SSB

V níže uvedeném grafu jsou uvedena města/oblasti, kam se nejčastěji imigranti stěhují. Největší vzrůst imigrantů v roce 2013 zaznamenala oblast Akerhus, kde imigrace dosahovala téměř 7 000 osob. Druhou oblastí bylo hlavní město Oslo a dvě jižní oblasti v Norsku: Rogaland a sousedící Hordaland.

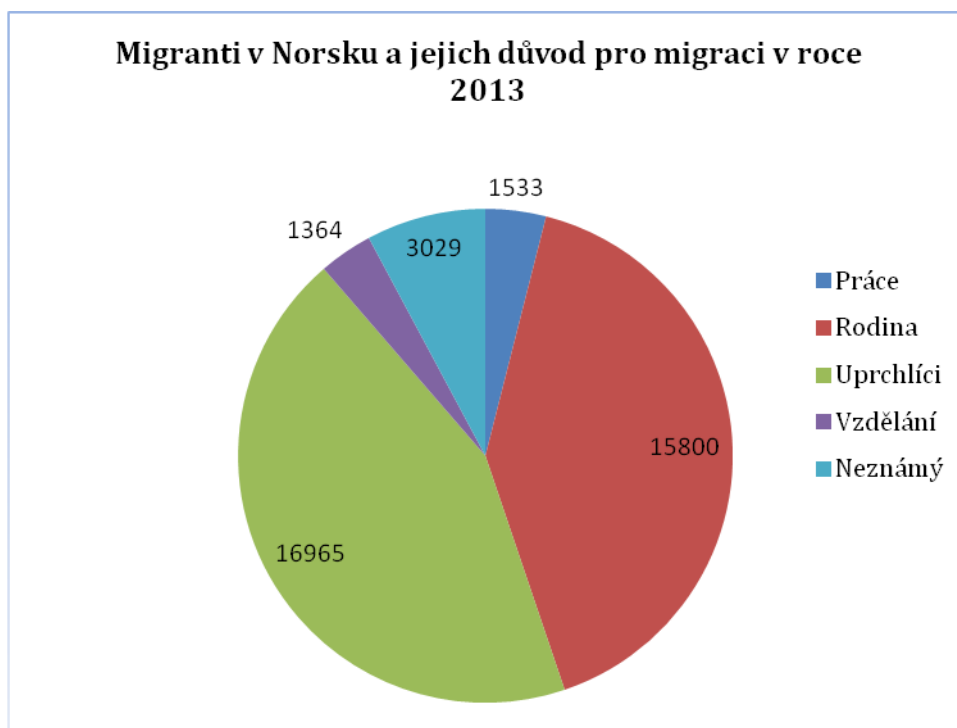
Obr. 4 Města/oblasti, do kterých migranti přicházejí, rok 2013

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů SSB

Výsledky migračních toků naznačují vysoký sklon k migraci, jak od hlavního centra města, tak i zpět do centra. Nejsilnější migrace byla zjištěna z hlavního města Osla směrem k sousednímu kraji Akerhus, který má s Oslem velmi pozitivní migrační bilanci.

V poslední době se migrace v Norsku snížila, a to způsobilo snížení populačního růstu. Během roku 2014 se zvýšil počet obyvatel o 56 750 osob a na začátku roku 2015 bylo v Norsku 5 165 800 obyvatel. Nárůst byl o 1000 obyvatel nižší než v roce 2013. Hlavním důvodem je menší migrace ze zahraničí, ale i přesto zůstává migrace velmi vysoká. Výrazný populační růst byl zaznamenán v oblasti Akershus a Østfold, kde je velký počet pracovních míst a další výhodou je krátká vzdálenost od hlavního města Osla.

Za velmi důležité považuji i důvody, proč se imigranti stěhují do Norska. Tato severská země se snaží být tzv. „charitou pro uprchlíky“ a zároveň poskytuje i mnoho volných pracovních míst. Čtvrtý graf popisuje hlavní důvody imigrantů k migraci.

Obr. 5 Migranti v Norsku a jejich důvody pro migraci v roce 2013

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů SSB

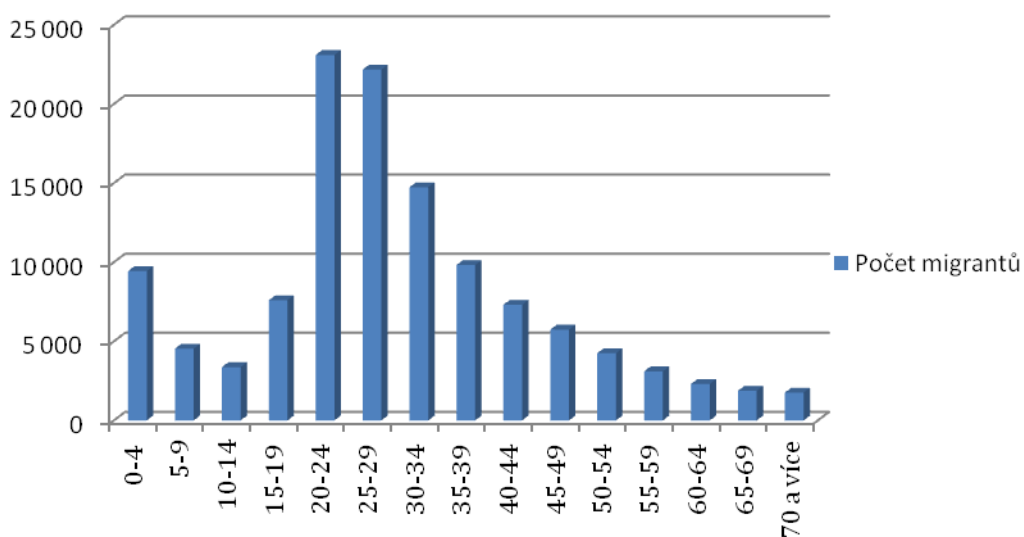
Norský statistický úřad zveřejnil výsledky hlavních důvodů k migraci. Bylo celkem 38 691 respondentů a z toho 15 800 migrovalo z rodinného důvodu. 16 965 byli uprchlíci, ale neznamená to, že nyní nemají žádnou práci a jsou nezaměstnaní. Právě naopak, většina uprchlíků imigrující do Norska získá práci bez jakéhokoli problému.

Třetí skupina tvořící 3 029 migrantů nevedla žádný důvod k migraci, za práci a vzděláním migrovalo kolem 1 500 osob.

V poslední části této kapitoly o obecné migraci v Norsku se budu věnovat průměrnému věku imigrantů. Na obrázku č. 5 a č. 6 můžeme porovnat rozdíl mezi muži a ženami a v jakých věkových kategoriích nejčastěji migrují do Norska. Z grafu vyplývá, že mužů imigruje více než žen, ale věkové kategorie jsou téměř stejné.

Nejpočetnější skupinu tvoří osoby ve věku 20 – 24 let, počet mužů je 23 094 a počet žen činí 25 974. Další vysoký počet je v rozmezí 25 – 29 let. Obě věkové kategorie mohou migrovat za vzděláním, ale i za prací.

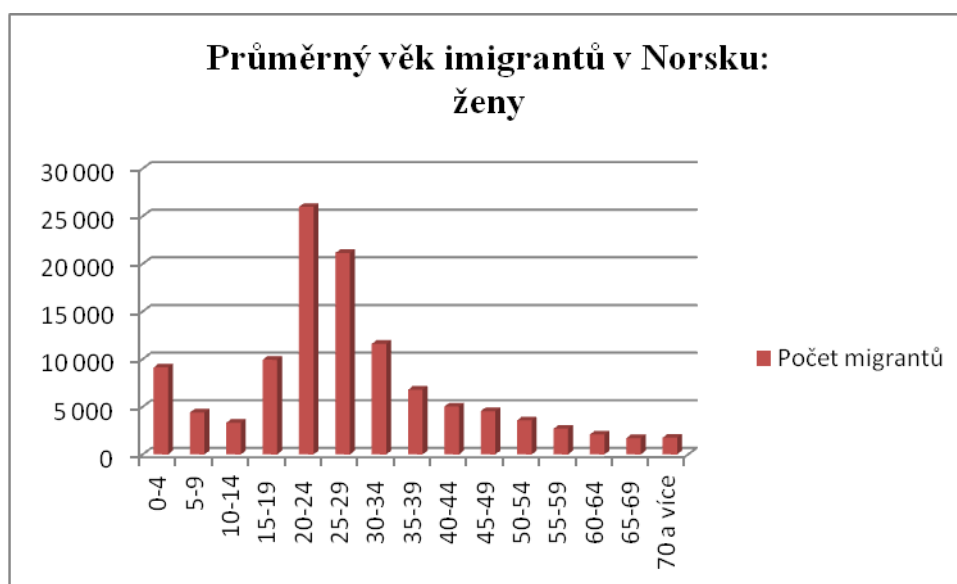
Průměrný věk imigrantů v Norsku: muži

Obr. 6 Průměrný věk imigrantů v Norsku: muži

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů SSB

Průměrný věk imigrantů v Norsku: ženy

Obr. 7 Průměrný věk imigrantů v Norsku: ženy

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů SSB

Norsko má k imigrantům a celkově i k migraci velmi kladný vztah. Všem nově přichozím obyvatelům se snaží pomoci při hledání nového zaměstnání a začleňování se do společnosti.

Toto jsou hlavní dva aspekty, proč cizinci migrují právě do Norska. V následující části jsou uvedeny informace o norské integrační politice, podmínky, které musí cizinci splnit, pokud chtějí získat norské občanství a jsou zde i rozebrány přístupy občanů k imigrantům.

6 PROCES INTEGRACE V NORSKU A MODEL MULTIKULTURALISMU

Integrace je dvousměrný proces. Imigranti jsou zahrnuti do společnosti, participují na pracovním trhu a mají rovné příležitosti. Od imigrantů je vyžadována znalost jazyka, pracovní kvalifikace a respektování norských zákonů a nařízení. Obyvatelé Norska se naopak musí přizpůsobit multikulturnímu prostředí a spolupráci s novou komunitou. Integrace imigrantů, o kterou se Norsko snaží, není asimilací a přistěhovalci tak nemusí přijmout dominující kulturu (Overview 2008: online text). Muss (1997) dodává, že Norové a cizinci mají stejná práva udělena zákonem se stejnými výjimkami: pouze státní příslušníci mohou hlasovat ve všeobecných volbách, stát se členy parlamentu nebo vojenské služby. Od roku 1983 mají přistěhovalci právo volit v místních volbách, ovšem až po pobytu po dobu tří let.

Způsob, jakým Norové definují svůj vztah k imigrantům a cizí kultuře ve svém státě je rozhodující pro určení norského *multikulturního* přístupu. V imigračních zákonech je obsažena problematika integrace přistěhovalců, podmínky udělení pobytu a pracovního povolení, je zde popsána cesta k naturalizaci, status imigrantů, očekávání, závazky a cíle do budoucna. Norsko se stalo zvyšující se multikulturní společností v posledních letech, i přesto, že komplikovaný přístup Norska k imigraci vysílá hodně konfliktních zpráv. Imigrace je přísně kontrolována a pouze vážní uprchlíci jsou připuštěni. Zatímco bychom mohli argumentovat, že politika, zvláště když vezmeme v úvahu norské bohatství, se nechce měnit a je zaměřená na udržení stejnorodosti, je také pravda jen málo národu přispívá tolik peněz na pomoc cizincům a uprchlíkům jako Norsko (Roddish, Lundgren, 2008). Nordické státy, které získaly rozsáhlé imigrantské populace poměrně nedávno, se přikládají k modelům multikulturních společností. Norský parlament v roce 1997 konstatoval ve své zprávě, že se Norsko stalo multikulturní společností. Kulturní pluralita, potenciál a zkušenosti, jimiž imigranti disponují, můžou využít ku prospěchu celé společnosti. Specifické politiky nebyly deklarovány, ale navrhuje se koncentrovat síly na odstranění jazykových bariér a profesní výcvik imigrantů (Horáková, 2000).

6.1 Povinná registrace a povolení pobytu migrantů v Norsku

Lavická (2004) na integrovaném portálu Ministerstva práce a sociálních věcí uvádí podmínky, které jsou nutné k povolení pobytu migrantů v Norsku.

Cizinec, který plánuje pobyt v Norsku delší než tři měsíce, se musí registrovat na místním městském registru obyvatel. V závislosti na délce pobytu v Norsku bude cizinci vystaveno „D“ číslo nebo osobní „ID“ číslo, uvedené v průkaze. Na úřadě je povinné mít s sebou pracovní smlouvu a pas, popřípadě občanský průkaz.

Na území Norska se cizinec může zdržovat po dobu tří měsíců bez nutnosti žádat o povolení k pobytu. Jestliže se nahlásí jako žadatel o práci na pracovním úřadě (NAV), může se zdržovat v Norsku po dobu maximálně šesti měsíců (Lavická, 2011).

Povolení k pobytu a víza pro cizince stanovuje: „*Zákon o cizincích a jejich vstup do říše*“. Následující dva paragrafy popisují konkrétní podmínky a vše, co v Norsku cizinci musí splnit.

Paragraf číslo 8 udává:

Není-li stanoveno jinak, cizinec, který přijde do království, musí vlastnit pas nebo jiný doklad totožnosti, který je veden jako cestovní doklad.

Ministerstvo stanoví požadavky pro přijetí cestovní pas nebo jiný doklad totožnosti platný pro vstup a pobyt v království.

Imigrace ve zvláštních případech, může zprostit cizince od požadavku cestovního pasu nebo přijmout jiný, než je předepsáno podle obecných pravidel dokumentu.

Paragraf číslo 9 udává:

Cizinci potřebují vízum do Norska pro přihlášení k pobytu, není-li uvedena v předpisech výjimka z tohoto požadavku.

Cizinci, kteří mají povolení k pobytu vydanou zemí, která se účastní Schengenské dohody (schengenských zemí), jak jsou definovány v předpisech, a mají platný cestovní doklad, jsou osvobozeni od vízové povinnosti.

Víza vydaná schengenskými zeměmi dávají právo na vstup a pobyt v království, v tomto období vízum platí, pokud tento soud nerozhodl jinak.

Král může vydat další pravidla v předpisech, včetně o tom, kdo je osvobozen od vízové povinnosti. (Lovdata, 2015)

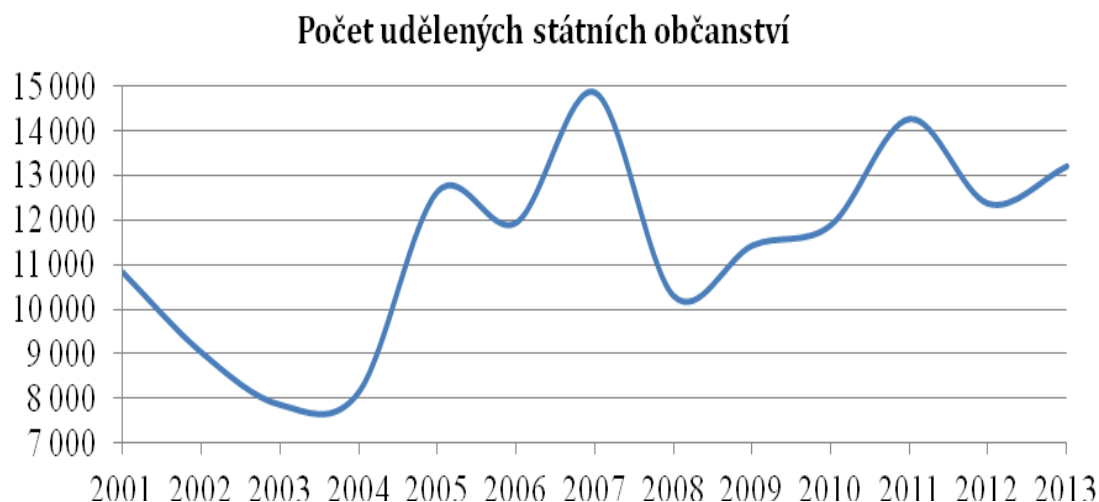
V následující podkapitole stručně shrnu podmínky pro získání norského občanství.

6.2 Podmínky pro získání norského občanství

Na stránkách Norského úřadu pro imigranty (UDI, 2015, online) jsou zveřejněny podmínky, které musí imigranti splnit, aby získali norské občanství. Podmínky k získání norského občanství nejsou stejné pro všechny. Hledí se na věk žadatele, kdy a jak dlouho žije žadatel v Norsku nebo kdy do Norska přišel i jakou má státní příslušnost. Podmínky jsou rozdílné pro imigranty ze zemí EU/EHP a pro migranty ze třetích zemí světa. Hlavní podmínkou je, že žadatel nemůže mít své současné státní občanství, pokud žádá o norské. Musíte se vzdát svého občanství předtím, než norský úřad pro imigranty schválí žádost. Pokud je cizinec držitelem platného povolení k pobytu v Norsku a má trvalý pobyt, může požádat o norské občanství. Při podání a vyřizování žádosti je nutné, aby povolení k pobytu bylo platné.

Základní požadavky pro získání norského občanství:

- zaplatit poplatek za podání žádosti,
- doložení pravosti totožnosti, nutný pas
- trvalý pobyt a trvalé bydliště v Norsku
- cizinci ve věku 18 – 55 let musí splnit testy, aby prokázali dostačující znalosti Norštiny (splnit norský test 2 nebo 3 (Norskprøve) písemně i ústně, minimální úroveň A2
- čistý trestný rejstřík
- být během posledních 10 let minimálně 7 let v Norsku, s povolením k pobytu vždy delším než 1 rok

Obr. 8 Vývoj počtu udělených norských občanství od roku 2001 do roku 2013

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů SSB

Z výše uvedeného grafu můžeme pozorovat štedrost Norska, co se týče udělování státního norského občanství. V roce 2007 činil počet přesně 14 777 vydaných občanství. Od roku 2007 byl výraznější pokles vydaných norských občanství, ale od roku 2008 opět počet stoupá. Průměrně Norsko vydá cca 12 000 státních občanství za rok.

6.3 Postoje norské společnosti k imigrantům

V další podkapitole se věnuji tématu, jak norští občané přijímají ve své zemi imigranty. Pro názornou ukázkou použiji dva dotazníky, které jsem získala na stránkách norského statistického úřadu. V prvním dotazníku jsou položeny 4 otázky a jejich odpovědi jsou srovnávány za rok 2013 a 2014. Cílem je sledovat, zda norští občané mění postupem času na imigranty své názory. Druhý dotazník obsahuje 3 otázky a odpovědi se sledují v delším časovém období, přesněji od roku 2011 do roku 2014.

Postoje norské společnosti k uprchlíkům a imigrantům v roce 2013 a 2014 (v %)		
Rok	2013	2014
Většina imigrantů tvoří významný přínos na norském pracovním trhu		
Silně souhlasím	29	32
Zcela souhlasím	43	45
Zcela nesouhlasím	10	9
Silně nesouhlasím	4	3
Většina imigrantů obohatila kulturní život v Norsku		
Silně souhlasím	32	36
Zcela souhlasím	37	33
Zcela nesouhlasím	13	13
Silně nesouhlasím	4	5
Většina imigrantů je příčina nejistoty ve společnosti		
Silně souhlasím	11	9
Zcela souhlasím	24	19
Zcela nesouhlasím	30	31
Silně nesouhlasím	22	29
Postoj k uprchlíkům, žadatelům o azyl, povolení k pobytu. Ve srovnání s dnešní situací by mělo být jednodušší, složitější či zůstat stejné jako dnes?		
Lehčí	7	18
Stejně jako dnes	47	50
Těžší	42	28

Tab. 1 Postoje norské společnosti k uprchlíkům a imigrantům v období 2013 a 2014 (v %)

Zdroj: www.ssb.no/en/befolkning/statistikker/innvhold/aar/2014/1202?fane=tabell&sort=nummer&tabell=208826

Z prvního dotazníku vyplývá velmi kladný vztah norských občanů k imigrantům. Více než 60% občanů souhlasí s tím, že imigranti tvoří významný přínos na pracovním trhu. Přispívají i k rozvoji kulturního života. Velmi pozitivní fakt je i ten, že 60% respondentů nemá pocit, že by imigranti byli hrozbou či příčinou nejistoty ve společnosti. 50% občanů by nechalo i stejné podmínky pro získání občanství, povolení k pobytu apod. Pokud srovnáme postoje občanů v roce 2013 a 2014 můžeme ve většině otázek vidět změnu k pozitivní odpovědi.

Norové a jejich postoje k migrantům (v %)				
Rok	2011	2012	2013	2014
Cítil/a byste se nepříjemně, pokud byste vy nebo Vaše rodina poskytla imigrantovi pomoc, např. bydlení?				
Ano	7	9	8	8
Ne	92	90	91	90
Nevím	1	1	1	3
Cítil/a byste se nepříjemně, pokud by Váš nový soused byl imigrant?				
Ano	6	6	6	6
Ne	92	92	92	92
Nevím	2	2	2	2
Vadilo by Vám, pokud by Váš syn/ Vaše dcera chtěl/a být v manželství s imigrantem?				
Ano	25	25	25	23
Ne	70	69	69	69
Nevím	5	6	6	8

Tab. 2 Postoje norské společnosti k imigrantům v období 2011 – 2014

Zdroj: www.ssb.no/en/befokning/statistikker/innvhold/arr/2014-12-02?fane=tabell&sort=nummer&tabell=208823

Ve druhém dotazníku můžeme vidět vývoj názorů/postojů norských občanů k imigrantům v průběhu 4 let, konkrétně od roku 2011 do roku 2014. Zajímavé je, že se názory zcela nemění. Norská společnost vnímá imigranty velmi pozitivně, dokonce by 90% občanů poskytlo imigrantům pomoc, například bydlení. Více než 90% respondentů by nemělo žádný problém s tím, kdyby jejich nový soused byl imigrant, a téměř 70% občanů souhlasí i se sňatkem svých potomků s imigrantem.

Po shrnutí těchto dvou dotazníků mohu konstatovat kladný vztah Norů k migrantům. Migranty začleňují do své společnosti a přijímají jejich kulturu, tradice i zvyky. V další části své bakalářské práce charakterizují, jaké mají imigranti postavení na trhu práce a popíší jejich integraci v systému školství.

7 POSTAVENÍ IMIGRANTŮ NA TRHU PRÁCE A JEJICH INTEGRACE V SYSTÉMU ŠKOLSTVÍ

V následující kapitole se budu věnovat ekonomickému i sociálnímu začlenění imigrantů. Z hlediska ekonomického začlenění charakterizují postavení imigrantů na trhu práce, celkovou zaměstnanost/nezaměstnanost norské populace včetně cizinců. V rámci sociální integraci imigrantů představím, jak funguje systém školství, zda mají děti imigrantů právo na vzdělání a zaměřím se i na sociální dávky v nezaměstnanosti.

7.1 Trh práce a nezaměstnanost

Norsko je velmi rozvinutá průmyslová země s otevřenou ekonomikou, která se orientuje spíše na vývoz. Je považována za jednu z nejbohatších zemí světa na trhu s energetickými surovinami. Velký přínos Norsku tvoří příjem z ropy a plynu. Hlavním důvodem, proč si imigranti vybírají Norsko, je trh práce, kde je neustále vysoký nedostatek pracovních sil.

Horáková (2000) popisuje ekonomickou situaci Norska, jako velké zlepšení a imigranti mají s integrací na trhu práce menší problémy než v jiných zemích, stále ještě převyšuje nezaměstnanost cizinců nad úroveň nezaměstnanosti domácí populace. I v prostředí bez vážných ekonomických problémů, jak je tomu v Norsku, existuje určitá míra diskriminace cizinců na trhu práce, jak potvrzují studie uskutečněné mezi zaměstnavateli ve veřejném i soukromém sektoru. Norská vláda navrhla na jaře roku 1997 zákon „Working environment Act“, který zakazuje diskriminaci založenou na rasovém, národnostním či etnickém základě. Zřídila rovněž poradní orgány poskytující rady místním orgánům jak postupovat v prevenci etických rasových konfliktů. Evropská síť pracovních míst EURES o Norsku píše, že nedostatek pracovních sil na podzim roku 2013 byl odhadnut na 25 500 osob. To je snížení o 12 000 ve srovnání s

na podzim roku 2012. Nedostatek je největší ve velkoobchodu a maloobchodu a stavebním průmyslu. Zejména se jedná o nedostatek zdravotních sester a inženýrů, i přesto, že v poslední době došlo k výraznému poklesu poptávky po roli inženýra. Neoptimističtější podniky se nacházejí v oblasti informačních technologií a telekomunikací, zatímco očekávání jsou nejnižší v dopravě a skladování (EURES, 2014, online text).

Pokud imigranti hledají práci, je vhodné, aby nejdříve navštívili stránky norského úřadu práce (NAV), kde získají všechny potřebné informace. Na těchto webových stránkách se mohou imigranti zaregistrovat a jsou zde uvedena všechna volná pracovní místa.

Obrázek č. 9 Zaměstnané osoby ve věku 15-74 let podle oboru zaměstnání (viz přílohy)

Obrázek nám popisuje, v jakém odvětví norští občané i imigranti pracují a jaké zaujmají pracovní pozice. V odvětví je na prvním místě zdravotnictví a sociální péče, kde pracuje 520 000 osob, následuje trh práce a obchod, zpracovatelský průmysl a stavebnictví. Nejčastější pracovní pozice je odborný pracovník, servisní a prodejní pracovník, technicko-hospodářský pracovník.

Není vždy pravidlo, že by imigrant nebo i norský občan, získal vytouženou práci. Následuje seznam tzv. „vysněných povolání“, která by muži i ženy chtěli vykonávat. K vytouženému zaměstnání obvykle imigrantům chybí dostatečné vzdělání (TU, 2013).

ŽENY	MUŽI
1. Personalistka	1. Inženýr
2. Ekonomka	2. Administrativní pracovník
3. Inženýrka	3. Ekonom
4. Administrativní pracovnice	4. Dobrodruh
5. Učitelka	5. Pilot
6. Právnička	6. Muzikant
7. Marketingová pracovnice	7. Personalista
8. Zdravotní sestřička	8. Prodejce
9. Manažerka	9. Řídící pracovník
10. Spisovatelka	10. Architekt

Norsko se může pyšnit svoji nízkou mírou nezaměstnanosti, i přes velký počet imigrantů. Míru nezaměstnanosti se vládě daří držet v rozmezí 3-4%. Za rok 2012 nezaměstnanost dosáhla 3,2%, nicméně dopady krize postupně přeci jen dolehly i na Norsko, když nezaměstnanost v roce 2013 dosáhla na norské poměry „vysokých“ 3,6%. V této souvislosti je nutné dodat, že z téměř 30% se na tomto čísle podílí stále se zvyšující vlny přistěhovalců. V roce 2014 míra nezaměstnanosti byla 3,7% (BusinessInfo, 2014). Hlavním důvodem, proč imigranti přicházejí do Norska je příznivá situace na trhu práce. V následující tabulce uvádím počet nezaměstnaných osob v Norsku pro rok 2013.

Počet nezaměstnaných osob v Norsku v roce 2013 (imigranti + norští občané)		
	Počet nezaměstnaných osob (v tis.)	Počet nezaměstnaných osob (v %)
Registrace nezaměstnaných celkem	71 007	2,6
Registrovaní (bez imigrantů)	43 766	1,9
Registrovaní imigranti, celkem	27 241	6,7
Severské země	1 412	2,8
Západní Evropa mimo Nordické státy a Turecko	1 513	3,4
Země EU východní Evropy	8 964	7,3
Východní Evropa mimo EU	2 295	6,7
Severní Amerika a Oceánie	208	3,2
Asie	7 730	7,7
Afrika	4 247	12,9
Střední a jižní Amerika	872	6,8

Tab. 3 Počet nezaměstnaných osob v Norsku v roce 2013 (imigranti + Norové)

Zdroj: www.ssb.no/en/innvarbl

Z tabulky č. 3 lze vypočítat velmi nízké procento nezaměstnaných imigrantů, které činí pouze 6,7% v roce 2013. Celková nezaměstnanost registrovaných občanů (mimo imigranty) je pouze 1,9%. Největší míra nezaměstnanosti je u přistěhovalců

z Afriky (12,9%) a z Asie, která činila 7,7%. Naopak nejlépe mezi imigranty si stojí severské země, kde míra nezaměstnanosti byla pouze 2,8%.

Vysoká zaměstnanost, stejně jako vysoká míra zdravotního handicapu, je vázána na příliv žen na trh práce. Politika zaměstnanosti trhu přispívá ke snižování strukturální nezaměstnanosti prostřednictvím aktivních opatření (rehabilitace, vzdělávání, rekvalifikace), stejně jako běžné dávky v nezaměstnanosti pro nezaměstnané (Overbye a kol., 2006, online text). Pro znázornění zaměstnanosti na trhu práce jsem použila tabulku, která byla zveřejněna na norském statistickém úřadě.

Počet zaměstnaných osob v Norsku v roce 2013 (imigranti + norští občané)		
	Počet zaměstnaných osob (v tis.)	Počet zaměstnaných osob (v %)
Registrace zaměstnaných, celkem	2 619 000	68,6
Registrovaní (bez imigrantů)	2 260 579	69,5
Registrovaní imigranti, celkem	358 421	63,1
Severské země	47 824	76,3
Západní Evropa mimo Nordické státy a Turecko	41 390	70,7
Země EU východní Evropy	102 846	72,9
Východní Evropa mimo EU	30 079	62,8
Severní Amerika a Oceánie	6 621	66
Asie	91 173	55,2
Afrika	26 794	41,9
Střední a jižní Amerika	11 694	63,1

Tab. 4 Počet zaměstnaných osob v Norsku v roce 2013 (imigranti + Norové)

Zdroj: www.ssb.no/en/arbied-og-lonn/statistikker/innvregsysy/aar/2014-06-26/content

Výše uvedená tabulka popisuje počet zaměstnaných osob v Norsku v roce 2013. Je rozdělena na osoby mající norské občanství a imigranty. Zaměstnanost je velmi vysoká, v obou případech se pohybuje okolo 70%. Imigranti ze zemí EHP, kteří se skládají převážně z pracovních migrantů, mají výrazně vyšší zaměstnanost, než ostatní přistěhovalci. Severské země dosáhly více než 70% zaměstnanosti a hned za

nimi se nachází i nordické státy a následuje Turecko. Zaměstnanost u asijských komunit je 55,2%. O poznání nižší zaměstnanost lze vidět u imigrantů z Afriky, u kterých míra zaměstnanosti dosahuje 41,9%. Podle mého názoru tyto dvě skupiny mají nízkou zaměstnanost z důvodu velkého počtu uprchlíků s kratší dobou pobytu v Norsku, než jiné skupiny.

7.2 Systém školství a vzdělanost

Norsko má několik úrovní vzdělání: základní, střední, vyšší, university collages, univerzity. Povinná školní docházka je pro děti od 6 do 16 let, 10 let školní docházky je rozděleno do dvou stupňů. První stupeň je nazýván jako primární a druhý stupeň základních škol je označován jako nižší střední škola (NAEP, 2015).

V Norsku mají všechny děti imigrantů právo navštěvovat primární a nižší sekundární školu, jestliže se předpokládá, že v zemi zůstanou déle, než tři měsíce. Jakmile délka pobytu překročí tři měsíce, vztahuje se na ně povinná školní docházka. Imigranti mají právo na úrovni primárního a nižšího sekundárního vzdělání absolvovat oddělenou výuku norštiny, dokud nedosáhnou dostatečné zvládnutosti v jazyce, která by jim umožnila, zapojit se do běžné výuky na dané škole, která probíhá v norštině. V Norsku je možnost i *bilingvní výuky*, při níž učitelé hovoří jak mateřštinou přistěhovalců, tak vyučovací jazykem školy. Je zde i možnost *preprimárního vzdělávání* pro velmi malé děti. Umožní jim osvojit si základní znalost vyučovacího jazyka před zahájením povinné školní docházky. Norsko zajišťuje přípravné třídy pro tyto děti, aby jim usnadnil přechod do primárního vzdělávání.

Model výuky v Norsku je multikulturní. Tato *multikulturní výchova* se neomezuje na osvojování poznatků při vyučování, ale je zakomponována i do dalších aspektů života ve škole. K těm mohou patřit i mimo vyučovací aktivity, například pořádání školních oslav zaměřených na kulturní rozmanitost, mezinárodní výměny žáků nebo aktivity, do nichž se zapojují příslušníci dané komunity, která se podílí na výchově. Multikulturní výchova by měla ovlivnit ‚kulturu‘ školy, tj. všechny hodnoty, na nichž jsou založeny mezilidské vztahy (vztahy mezi spolužáky, v rámci učitelského sboru i mezi učiteli a žáky). V Norsku nejvyšší správní orgán stanovil, že multikulturní výchova musí být začleněna do studijních programů učitelství (Inkluzivní škola,

2004). Multikulturní výchova je propojena i s multikulturním modelem integrace. Norové se snaží přizpůsobit kultuře dané komunity a přistěhovalci se musí naučit norský jazyk.

V následujících dvou tabulkách popíši, jaké mají vzdělání imigranti, kteří přichází do Norska a jaké mají vzdělání norští občané. V tabulkách je uvedena vždy věková kategorie a úroveň vzdělání.

Vzdělání Norů podle věkové kategorie					
Věková kategorie	Celkem	Z	SŠ	VŠ	Neurčené
16-19	262 021	224 172	31 723	9	6 117
20-24	340 909	96 113	164 622	64 787	18 387
25-29	340 173	69 957	103 599	135 859	30 758
30-34	339 771	60 143	104 704	145 765	29 159
35-39	342 522	50 267	122 642	148 274	21 339
40-49	742 387	131 985	306 253	276 477	27 672
50-59	642 817	147 417	283 362	197 305	14 733
60-66	399 888	80 896	205 006	109 341	4 645
67 +	707 321	242 288	328 572	129 007	7 454
Celkem	4 17 809	1 103 238	1 650 483	1 203 824	160 264

Tab. 5 Vzdělání Norů podle věkové kategorie

Zdroj: <https://ssb.no/en/utdanning/statistikker/utniv/aar/2014-0619?fane=tabell&sort=nummer&tabell=181266>

Tabulka č. 5 popisuje, jakého nejvyššího vzdělání dosáhli norští občané pro rok 2013. V tabulce je uvedeno základní, středoškolské a vysokoškolské vzdělání. Můžeme pozorovat, že nejběžnější dosažené vzdělání je středoškolské, kterým disponuje 1 650 483 osob. Na druhém místě jsou občané, kteří mají vysokoškolské vzdělání, jejich počet je 1 202 824 osob a hned za nimi jsou občané se základním vzděláním. Pouze u malé skupiny osob jejich úroveň vzdělání nevíme. Velmi výrazná je věková kategorie v rozmezí 40-49 let, protože téměř vždy dosahuje nejvyššího počtu v dané úrovni vzdělání.

Vzdělání imigrantů přicházející do Norska podle věkové kategorie						
Věková kategorie	Celkem	Bez vzdělání	Z	SŠ	VŠ	Neurčené
16-19	21 682	27	16 429	1 062	-	4 162
20-24	43 392	377	13 248	9 977	4 157	15 633
25-29	80 796	945	14 787	14 247	22 021	28 796
30-34	92 576	1 027	16 760	16 687	30 483	27 619
35-39	80 509	998	15 531	18 778	25 308	19 894
40-49	121 740	1 941	25 477	33 654	37 305	23 363
50-59	73 358	1 788	16 314	20 656	24 666	9 934
60-66	26 030	831	6 409	7 101	9 565	2 124
67 +	30 130	1 403	7 686	10 069	8 910	2 062
Celkem	570 213	9 337	132 641	132 231	158 258	133 587

Tab. 6 **Vzdělání imigrantů přicházející do Norska podle věkové kategorie**

Zdroj: <https://ssb.no/en/utdanning/statistikker/utniv/aar/2014-06-19?fane=tabell&sort=nummer&tabell=181272>

Výše uvedená tabulka číslo 6 popisuje vzdělání imigrantů v Norsku a je rozdělena do věkových kategorií. Údaje jsou uvedeny na stránkách norského statistického úřadu pro rok 2013. Velmi nízký počet osob nemá žádné vzdělání, pouze 9 337 cizinců. Negativním jevem je vysoký podíl občanů, u kterých není známo jejich dosažené vzdělání. Základního a středoškolského vzdělání dosáhl podobný počet imigrantů, v průměru 130 000. Největší počet imigrantů dosahuje vysokoškolského vzdělání, které je 158 258.

Při porovnání těchto dvou tabulek můžeme konstatovat, že do Norska přicházejí velmi vzdělaní lidé. Nejpočetnější skupinou jsou migranti, kteří mají vysokoškolské vzdělání a ti mají i úspěchy na pracovním trhu. Jak v norské populaci, tak i u imigrantů je výrazná věková kategorie v rozmezí 40-49 let, kdy dosahují největších počtu v úrovni vzdělání.

V nadcházející poslední kapitole představím stručné shrnutí informací o České republice, které bude sloužit ke srovnání s Norskem.

8 MIGRACE A TRH PRÁCE V ČESKÉ REPUBLICĚ

Poslední kapitola bude obsahovat stručné informace o České republice, které budou později sloužit k porovnání s norskou společností. Stručně charakterizují integrační politiku České republiky a vývoj počtu migrantů. Budu se zabývat otázkami, jak mohou získat imigranti povolení k pobytu a české státní občanství, jaké je postavení imigrantů na trhu práce a jaká je míra nezaměstnanosti. Poslední podkapitola se bude věnovat komparaci situace migrace v Norsku a České republice.

8.1 Integrační politika v České republice a vývoj migrace

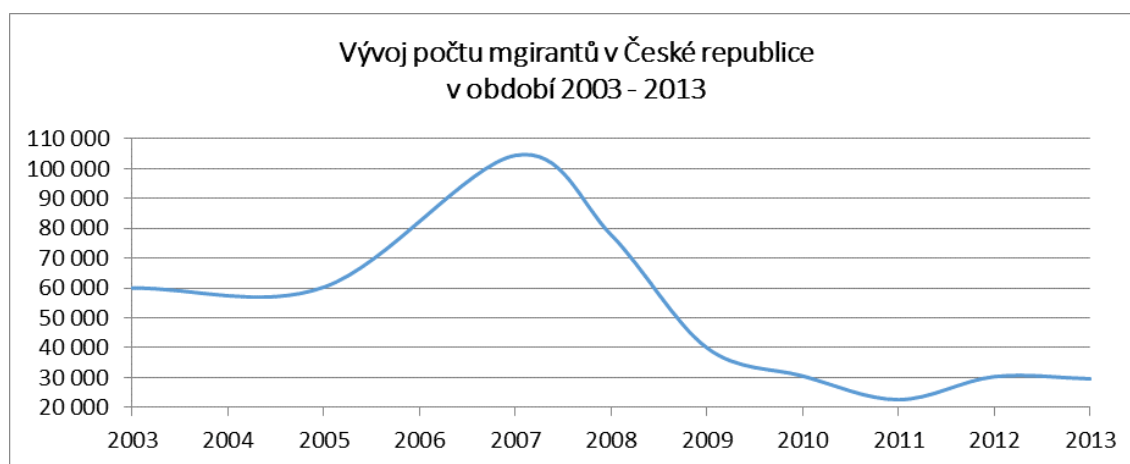
Od vzniku samostatné České republiky prošla situace v oblasti migrace zásadním vývojem. Ze země zdrojové na počátku 90. let minulého století přes období velkého přílivu žadatelů o mezinárodní ochranu a tranzitujících cizinců na přelomu 20. a 21. století se Česká republika v posledních letech stala zemí, která je pro cizince migrující za prací a obchodem cílovou zemí pro dlouhodobé či trvalé usazení. Je tedy patrné, že mezinárodní migrace a cizinci samotní jsou a musí být jedním z pečlivě řešených témat (MVCR, 2015).

Stojarová (2004) tvrdí, že pokud hovoříme o imigrantech v České republice, je nutné do této skupiny zařadit žadatele o azyl, azylanty, občany jiných států pobývajících na území ČR na základě dlouhodobého či krátkodobého víza, trvalého pobytu a nelze opomenout ani přistěhovalce, kteří za dobu pobytu získali české státní občanství. Základní dokument a východisko pro budování koncepce imigrační politiky České republiky vychází z usnesení vlády č. 55/2003 Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců.

Česká republika se postupně vzdává asimilační politiky v přístupu k národnostním menšinám a přistěhovalcům a přistupuje na uznání legitimacy rovnosti jednotlivých etnických skupin a jejich plnohodnotného začlenění do české společnosti. Dotační politika českého státu se soustředí na podporu kulturních, společenských, sportov-

ních aktivit národnostních a etnických menšin, vydávání periodik a zvyšování povědomí o multikulturalismu v českém prostředí.

V níže uvedeném grafu je znázorněn vývoj počtu migrantů v České republice od roku 2003 do roku 2013.

Obr. 10 Vývoj počtu migrantů v České republice v období 2003 - 2013

Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů z CZSO

Graf popisuje vývoj počtu migrantů v České republice v průběhu 10 let. Můžeme vidět, že největší příliv migrantů byl v roce 2007, kdy počet imigrantů byl více než 100 000 osob. Příčinou vysokého počtu imigrantů byla dobrá hospodářská a ekonomická situace státu. Od roku 2007 byl zaznamenán prudký pokles, který trval do roku 2011. Od roku 2011 probíhá mírný růst křivky vývoje migrantů.

8.2 Povolení k pobytu a nabytí státního občanství

Na portálu Ministerstva vnitra České republiky jsou stanoveny podmínky k povolení pobytu v České republice (MVCR, 2015). V České republice je velmi složitý systém, jak požádat o povolení k pobytu. Rozlišuje se krátkodobý pobyt, dlouhodobý pobyt, trvalý pobyt a k nějakému oprávnění vstupu a pobytu na území je potřeba i vízum. Pokud je imigrant/cizinec v České republice déle než 30 dnů je povinen se dostavit na pracoviště cizinecké policie dle místa jeho pobytu v ČR vyplnit formulář. Důraz se klade i na aspekt, zda občan pochází ze země EU nebo ze zemí třetího světa. Pro obyvatele zemí třetího světa je povinnost zažádat o dlouhodobé či krátkodobé vízum,

podle délky jejich pobytu v ČR. Pokud imigrant plánuje být v ČR delší dobu než tři měsíce, může požádat o krátkodobý pobyt. Toto potvrzení může imigrantům pobyt v ČR v mnohém ulehčit – např. při koupi nemovitosti, uzavření stavebního či penzijního připojištění, pomůže rovněž při prokazování délky pobytu v ČR při pozdější žádosti o trvalý pobyt.

Povolení k trvalému pobytu

O vydání povolení k trvalému pobytu může imigrant požádat po 5 letech nepřetržitého přechodného pobytu na území ČR. Pokud o vydání povolení žádá z titulu rodinného příslušníka občana EU, může podat žádost již po 2 letech nepřetržitého přechodného pobytu na území ČR. Po schválení žádosti o povolení pobytu je povolení k trvalému pobytu imigrantovi vydáno.

Podmínky pro získání českého občanství

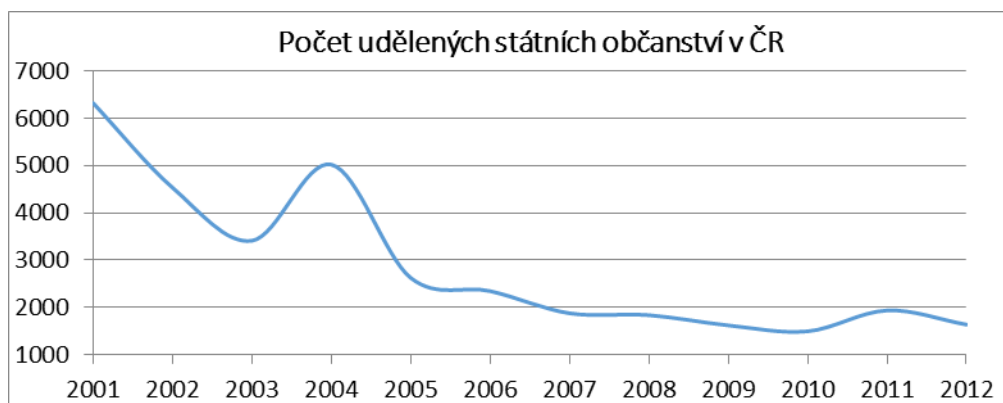
Pokud by imigranti chtěli získat české občanství, musí splnit základní podmínky. V následující části jsou uvedeny základní podmínky, které byly uvedeny na stránkách Ministerstva vnitra České republiky (MVCR, 2015).

1. Žadatel má na území České republiky povolen trvalý pobyt ke dni podání žádosti nepřetržitě
 - a) po dobu alespoň 5 let,
 - b) po dobu alespoň 3 let, jde-li o žadatele, který je občanem státu Evropské unie, Švýcarska nebo státu, který je smluvní stranou Dohody o evropském hospodářském prostoru (Norsko, Island, Lichtenštejnsko) nebo
 - c) po dobu, která společně s bezprostředně předcházejícím oprávněným pobytem na území České republiky dosahuje alespoň 10 let.
4. Žadatel musí prokázat znalost českého jazyka (test, úroveň A2)
5. Žadatel musí prokázat základní znalost ústavního systému České republiky a základní orientaci v kulturně-společenských, zeměpisných a historických reáliích České republiky.
6. Žadatel musí prokázat výši a zdroje svých příjmů.
7. Žadatel na území České republiky v posledních 3 letech předcházejících dni podání žádosti výrazně a bez vážných důvodů nezatěžoval systém státní sociální podpory

nebo systém pomoci v hmotné nouzi.

8. Uhrazení poplatku o vydané občanství, 2000,- korun českých

V níže uvedeném grafu můžeme vidět počet udělených státních občanství v České republice. Vývoj od roku 2001 do roku 2012.

Obr. 11 Počet udělených státních občanství v ČR, 2001-2012

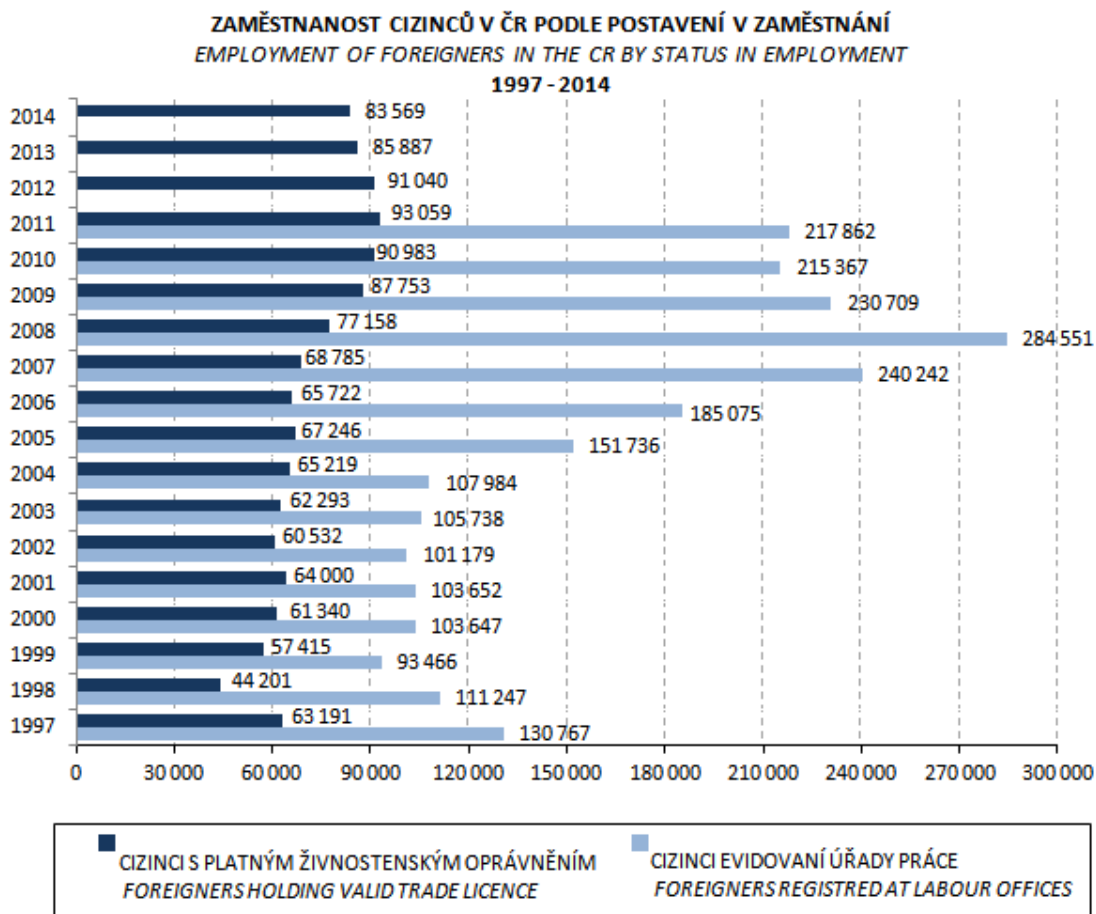
Zdroj: Vlastní zpracování na základě údajů SSB

Z grafu můžeme vypočítat velké změny v počtu udělených státních občanství. V roce 2001 bylo uděleno více než 6 000 občanství a do roku 2003 byla křivka klesající, další nárůst proběhl z roku 2003 do roku 2004, kdy se počet občanství pohyboval kolem 5 000. Od té doby můžeme pozorovat klesající křivku. Česká republika stále vydává méně české občanství. Podle zástupců neziskových organizací byl důvodem přístup úřadů, ale i nezájem přistěhovalců. Situaci by mohla změnit novela cizineckého zákona, která od roku 2015 upravila svá pravidla.

8.3 Trh práce a nezaměstnanost

K 31. 12. 2013 bylo v České republice evidováno 439 189 cizinců.

Celkovou zaměstnaností cizinců se rozumí součet platných povolení k zaměstnání cizinců, počtu cizinců evidovaných krajskými pobočkami Úřadu práce a počtu cizinců s živnostenským oprávněním. Z důvodu integrace informačních systémů MPSV nejsou údaje za cizince evidované úřady práce od roku 2012 k dispozici.

Obr. 12 Zaměstnanost cizinců v ČR podle postavení v zaměstnání

Zdroj: https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_zamestnanost

Z grafu vyplývá, že zaměstnanost cizinců do roku 2008 stoupá, kdy počet zaměstnaných cizinců činil 361 709 osob. Od roku 2008 do roku 2011 počet zaměstnaných cizinců klesal.

Celková míra nezaměstnanosti v České republice se pohybuje kolem 7,5 %. Míra nezaměstnanost se vyvíjí velmi pozitivně. Nejvíce pracovních míst přibývá v průmyslu, a to především ve zpracovatelském. V roce 2011 byla míra nezaměstnanosti 8,6%, rok 2012 zaznamenal velmi vysokou míru nezaměstnanosti a to 9,4%. V roce 2013 klesla na 8,2% a v roce 2014 činila míra nezaměstnanosti 7,1% (Nezaměstnanost ČR, 2015).

Poslední graf této kapitoly nás informuje o počtu zaměstnaných osob v České republice podle odvětví. Údaje jsou zpracovány za rok 2013 a do grafu jsou zahrnuti jak občané České republiky, tak i cizinci v ČR.

POČET ZAMĚSTNANÝCH OSOB PODLE ODVĚTVÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ V ROCE 2013 (v tis.) OBČANÉ ČR + CIZINCI	
CELKEM	4937,08
Zemědělství, lesnictví a rybnářství	149,61
Těžba a dobývání	41,10
Zpracovatelský průmysl	1285,26
Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla	53,97
Zásob. vodou; činnosti souvis. s odpady	51,28
Stavebnictví	420,29
Velkoobchod a maloob.; opr. mot. Vozidel	605,34
Doprava a skladování	301,86
Ubytování, stravování a pohostinství	178,52
Informační a komunikační činnosti	139,78
Peněžnictví a pojišťovnictví	137,34
Činnosti v oblasti nemovitostí	48,76
Profesní, vědecké a technické činnosti	220,82
Administrativní a podpůrné činnosti	129,37
Veřejná správa a obrana; pov. soc. zabezp.	315,89
Vzdělávání	322,56
Zdravotní a sociální péče	339,26
Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	80,31
Ostatní činnosti	93,03

Obr. č 13 Počet zaměstnaných osob podle odvětví v ČR, rok 2013 (v tis.)

Zdroj: <https://www.czso.cz/csu/czso/trh-prace-v-cr-casove-rady-1993-az-2013-cvby29ymgm>

Výše uvedený obrázek uvádí počet zaměstnaných osob (občané ČR + cizinci) podle odvětví v České republice v roce 2013. Z obrázku č. 12 vyplývá nejvyšší zaměstnanost v oblasti zpracovatelského průmyslu, následuje velkoobchodní a maloobchodní průmysl a na třetí pozici se umístil průmysl stavební. Vysoká zaměstnanost je i v oborech zdravotní a sociální péče, vzdělávání, veřejné správy a doprava.

Nejvíce cizinců průběžně pracuje v průmyslu a vzhledem k poptávce a situaci na trhu práce lze očekávat i jejich další přírůstek. Vysoké je jejich pracovní zastoupení nejen v automobilkách, ale i v dalších provozech lehkého i těžkého průmyslu a v dolech.

Obsazují místa, pro něž domácí zaměstnanci nemají kvalifikaci, nebo o ně nemají zájem z důvodu výše mezd, komplikované dopravy či jiných překážek.

V poslední kapitole budou charakterizovány výsledky, které jsem získala na základě zjištěných údajů v předchozích částích své bakalářské práce.

8.4 Komparace situace ohledně migrace v Norsku a České republice

V poslední podkapitole své bakalářské práce identifikuji vazby mezi vybranými ukazateli a vyhodnotím dopady mezinárodní migrace a integrace v Norsku. Provedu komparaci se situací v České republice.

V teoretické části jsem charakterizovala tři druhy integračních modelů. Pro Norsko je typický integrační model multikulturalismu. Imigranti respektují norské zákony, nařízení, jazyk a zároveň norští občané spolupracují s novou menšinou. Přijímají její kulturu, zvyky, tradice. Česká republika se postupem času vzdává své asimilační politiky v přístupu k imigrantům a přechází na multikulturní společnost. Cílem české integrační politiky je rovnost a začlenění migrantů do společnosti, podpora jejich kulturních, sociálních a společenských aktivit.

Norsko se řadí mezi hostitelské země a přistěhovalectví se na přírůstek počtu obyvatel podílí cca 65%, nepočetnější menšiny tvoří Poláci, Švédí a Litevci. Do České republiky nejčastěji migrují obyvatelé ze Slovenska a Ukrajiny. Vývoj počtu migrantů během 10 let v Norsku do roku 2011 výrazně stoupal a po roce 2011 byl zaznamenán pouze mírný pokles. V roce 2013 evidoval Norský statistický úřad téměř 76 000 migrantů. V porovnání s Českou republikou je migrace v Norsku velmi vysoká. Vývoj migrace v České republice má klesající charakter. V roce 2013 činil počet přistěhovalců přibližně 29 000.

Pro srovnání obou zemí jsem využila i poznatků, které se týkají získání norského/českého občanství. Víza pro cizince ze zemí EU nejsou povinná, ani v Norsku, ani v České republice. Podmínky o norském/českém občanství se liší především v délce pobytu na území dané země a obtížnosti jazykového testu. V České republice žadatel musí prokázat mimo jiné i základní znalost ústavního systému ČR a základní orientaci v kulturně-společenských, zeměpisných a historických reáliích České republiky.

Velký rozdíl je i v počtu vydaných občanství. Norsko vydá ročně průměrně 10 000 norských občanství a jejich počet se zvyšuje, zatímco Česká republika vydá v průměru pouze 2 000 občanství a jejich počet klesá.

Další analýzu, kterou jsem v práci provedla a ráda bych porovnála, je postavení imigrantů na trhu práce a celkovou nezaměstnanost/zaměstnanost v daných zemích. V Norsku je stálý nedostatek pracovních sil a to je hlavní důvod, proč si imigranti vybírají právě tuto zemi. I přes velký počet imigrantů má Norsko velmi nízkou míru nezaměstnanosti. V roce 2014 tato míra činila pouze 3,7%. V porovnání s Českou republikou, kde byla míra nezaměstnanosti v roce 2014 7,1 %, považuji norskou ekonomickou situaci na vyšší úrovni. V Norsku je více než 60% imigrantů zaměstnaných a zaměstnanost stále stoupá, na rozdíl od České republiky, kde počet zaměstnaných imigrantů poklesl. Norská odvětví, která jsou hodně obsazovaná zdravotnictví a sociální péče, trh práce a obchod, technická administrativní služba a zpracovatelský průmysl. Zatímco v České republice je zpracovatelský průmysl na prvním místě, kde pracuje 1 280 000 osob, o polovinu méně osob pracuje v maloobchodním a velkoobchodním průmyslu, následuje stavebnictví, zdravotní a sociální péče.

9 ZÁVĚR

Cílem práce bylo zhodnotit migrační a integrační politiku v Norsku. Vyhodnotit, jak se migranti v Norsku integrují do společnosti. Bakalářská práce je rozdělena na dvě hlavní části a několik kapitol.

V první teoretické části jsem se zabývala vymezením hlavních pojmů souvisejících s tématem. Charakterizovala jsem migraci, mezinárodní migraci a migrační toky. Zabývala jsem se i otázkou, jaké mohou existovat teorie migrace, následně jsem vybrala základní teorie pro vývoj migrace a stručně je popsala. Do teoretické části jsem také zahrнула teorii integrace imigrantů a indikátory integrace. Důležitým pojmem byly i modely integrační politiky, které mi sloužily k určení integrační politiky v Norsku, a které jsem využila v praktické části své bakalářské práce.

Další kapitolou bylo shrnutí poznatků teorie migrace a integrace, kde jsem stručně shrнула všechny dosud zjištěné informace a charakteristiky vybraných základních pojmů.

V praktické části jsem se zabývala konkrétní zemí, kterou bylo Norsko. Nejdříve jsem charakterizovala vývoj migrace v dané zemi. Zaměřila jsem se na počet národnostních menšin migrující do Norska, vybrala jsem i seznam měst, kam migranti přicházejí. Do této kapitoly jsem zařadila i graf, na kterém jsem popsala hlavní důvody, proč cizinci migrovali do Norska a další graf popisoval věkovou strukturu mužů a žen imigrantů v dané zemi. Zjistila jsem, že nejpočetnější skupinu migrantů v Norsku tvoří Poláci, Švédí, Litevci a Pákistánci. Křivka vývoje migrace je stále rostoucí a dokonce v roce 2011 činil počet migrantů téměř 80 000, hlavní část, kam imigranti migrují, není překvapivě hlavní město Oslo, ale město Akerhus, které je od Osla vzdálené přibližně 50 km.

V následující kapitole jsem se zabývala procesem integrace v Norsku a modelem multikulturalismu. Interpretovala jsem stručně podmínky povolení k pobytu v dané zemi a hlavní podmínky, které musí cizinec splnit, pokud chce získat norské občanství. Zajímalo mě, kolik státních občanství vydá norská vláda průměrně za rok. Tato část obsahovala i dva dotazníky, které jsem převzala ze stránek norského statistického úřadu. Oba dotazníky obsahovaly otázky, které se týkaly postoje norské spo-

lečnosti k imigrantům. V teoretické části jsem popsala tři druhy integračních modelů, pro norskou integrační politiku odpovídá model multikulturalismu. Tento přístup vyžaduje zohlednit skupinu imigrantů, zajistit její veřejné kulturní uznání, podporovat její sociálně ekonomický vzestup, zavádět politické procedury zajišťující jejich občanskou rovnost a participaci na rozhodovacích procesech. Multikulturní integrace předpokládá pohyb a přizpůsobení na obou stranách. Většinová společnost musí nejen uznat imigranty, ale uvolnit jim část veřejného prostoru a menšiny uznat jako částí sebe sama. Menšiny musejí zase respektovat základní principy liberální společnosti, především individuální svobodu svých příslušníků. Co se týkalo obou dotazníků, který byl o přístupu k imigrantům norských občanů, tak odpovědi byly velmi pozitivní a můžu konstatovat, že norská společnost má k migrantům velmi kladný postoj a integrační politika na základě multikulturalismu je dodržována a respektována.

Další kapitola nesla název postavení imigrantů na trhu práce a jejich integrace v systému školství. Vyhodnotila jsem ekonomickou situaci Norska a zjistila jsem vývoj míry nezaměstnanosti. V této kapitole jsem uvedla dvě tabulky, které informovaly o zaměstnanosti a nezaměstnanosti migrantů, údaje byly vyjádřeny i v procentech. Dle výsledků je míra nezaměstnanosti imigrantů velmi nízká a cizinci nemají se získáním práce v Norsku žádný problém. Pokud chce imigrant získat práci, je vhodné, aby nejdříve navštívil norský úřad práce pro imigranty (NAV), kde se může zaregistrovat do systému, poskytnout svůj životopis a sledovat volná pracovní místa. Norské úřady jsou k imigrantům velmi vstřícní a ochotni pomoci. Věnovala jsem se i nejběžnějším povoláním na norském pracovním trhu a jaké pracovní pozice vykonávají, jak Norové, tak i imigranti. Co se týkalo systému školství, zajímalo mě, jaká je úroveň vzdělání norských občanů a jaká je úroveň vzdělání imigrantů přicházející do Norska. Imigranti nemají v Norsku pouze základní vzdělání, ale jejich úroveň je většinou středoškolská nebo vysokoškolská, to odpovídá i dobrému postavení migrantů na trhu práce.

Poslední kapitola se věnovala migraci v České republice a trhu práce. Stručně jsem charakterizovala vývoj migrace a analyzovala ekonomické ukazatele, které mi později sloužily ke komparaci s Norskem. Zaměřila jsem se na vývoj nabití státních

občanství imigrantů, počet zaměstnaných imigrantů a evidovaných na Úřadě práce České republiky a v závěru jsem sestavila tabulku, v jakém odvětví nejčastěji Češi a imigranti pracují. Zjistila jsem, že na rozdíl od Norska má Česká republika asimilační integrační politiku, která vnímá přistěhovalce jako rovnocenné příslušníky společnosti za podmínky, že se asimilují do české společnosti. Ale v poslední době by se integrační politika České republiky ráda přiklonila k modelu multikulturalismu. To by znamenalo vytvořit více pracovních míst pro imigranty, snažit se je začlenit do společnosti a přijmout jejich kulturu, jazyk i tradice, jak tomu je v Norsku. Norsko má mnoho organizací, které slouží pro pomoc migrantů, norská ekonomika je více vyspělá a nemá problémy na trhu práce, na rozdíl od České republiky, kde je procento míry nezaměstnanosti vyšší, než v Norsku. Když srovnám počet občanství, které vydá ročně Norsko a Česká republika je rozdíl velmi markantní. Imigranti v Norsku chtějí zakládat rodiny, získat dobrou práci a žít v této ekonomicky vyspělé zemi, na rozdíl od imigrantů, kteří přijdou do České republiky. O české státní občanství nemají ve většině případů zájem a na trhu práce nejsou tak úspěšní jako imigranti, kteří se přistěhují do Norska. V první řadě by Česká republika měla vytvořit kvalitní trh práce, společnost by měla změnit přístup k imigrantům, poskytnout těmto skupinám lepší zázemí a dobré podmínky pro spokojený život.

10 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ALBA, Richard D. a NEE. *Remaking the American Mainstream : Assimilation and Contemporary Immigration*. Cambridge: Harvard University Press, 2009. ISBN 9780674020115.

AMELIE, Maria. This is Norway's dream profession. In: *TU MAGAZINE* [online]. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: www.tu.no.
Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/masaryk/detail.action?docID=10326131>

ARANGO, Joaquin. *Explaining migration: a critical view*. *International Social Science Journal*, Vol. 52, 2000.

Attitudes towards immigrants and immigration. *Www.ssb.no* [online]. 2. 12. 2014 [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <http://www.ssb.no/en/befolkning/statistikker/innvhold/aar/2014-12-02?fane=tabell&sort=nummer&tabell=208823>.

BADE, Klaus J. *Evropa v pohybu: evropské migrace dvou staletí*. 9. vyd. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 8071065595.

BALWIN, Richard a Charles WYPLOSZ. *The Economics of European Integration*. 2. vyd. United Kingdom: McGraw-Hill International UK Limited, 2006. ISBN 978-80-247-1807-1.

BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2003, ISBN 8073250209.

BARŠOVÁ, Andrea; BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: MPÚ Masarykova univerzita, 2005. ISBN: 80-210-3875-6.

BAUBÖCK, Reiner. *The Integration of immigrants*. *Council of Europe*, dokument CDMG (94) 25E, 1994. Dostupné na adrese <http://www.coe.int> [naposledy navštíveno dne 22. 2. 2015]

BERRY, John W. *Immigration, Acculturation, and Adaptation*. [Http://www.ucd.ie/](http://www.ucd.ie/) [online]. Ontario, Canada, 1997 [cit. 2015-03-10].
Dostupné z: <http://www.ucd.ie/mcri/resources/Dermot%20Ryan%20Reading.pdf>

BODVARSSON, Orn. B a Hendrik BERG. *The Economics of Immigration: Theory and Policy*. 2. vyd. New York: Springer science and Business Media, 2013. ISBN 978-1-4614-2115-3.

BOERI, Tito a Jan OURS. *The Economics of Imperfect Labor Markets*. 2. vyd. New Jersey: Princeton University Press, 2013. ISBN 9781400848195.

BOSSWICK a Frederich HECKMANN. Integration of migrants: Contribution of local and regional authorities. Germany, 2006.

Dostupné

z:

www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2006/22/en

BRECZKOVÁ, Lucie. *Indikátory úspěšnosti integrace migrantů ve státech Evropské unie*. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita.

CARRERA, Sergio. 'Integration' as a Process of Inclusion for Migrants?: The Case of Long-Term Residents in the EU. [online]. 2005, č. 219, [cit. 2014-12-10]. DOI: 92-9079-558-1. Dostupné z: http://aei.pitt.edu/6665/1/1208_219.pdf.

CARRINGTON, W. J.; DETRAGIACHE, E.; VISHWANATH, T. *Migration with Endogenous Moving Costs*. American Economic Review. vol. 86, no. 4, 1996 ISSN 0002-8282.

CASTLES, S. MILLER, M. *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. New York: The Guilford Press, 2003. ISBN 1-57230-900-8.

CIHELKOVÁ, Eva a Hana KUNEŠOVÁ. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy: Beckovy ekonomické učebnice*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 8071794554.

Cizinci: Nabývání státního občanství ČR. [Www.czso.cz](http://www.czso.cz) [online]. 2013 [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_nabyvani_obcanstvi

ČADIL, Jan. *Regionální ekonomie: Teorie a aplikace*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-191-8.

Citizenship for people who hold a residence permit in Norway. [Www.udi.no](http://www.udi.no) [online]. 2015 [cit. 2015-03-29].

Dostupné z: www.udi.no/want-to-apply/citizenship/citizenship-for-people-who-hold-a-residence-permit-in-norway/link578.

DE HAAS, H. *Migration and Development: A Theoretical Perspective*. *International Migration Review*, 2010.

Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=253&lst=113>.

DRBOHLAV, Dušan a Zdeněk UHEREK. *Reflexe migračních teorií*. [online]. 2007 [cit. 2015-02-24]. Dostupné

z: <http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>.

DRBOHLAV, Dušan. *Mezinárodní migrace obyvatelstva-pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů)*. In *Menšiny a migranti v České republice*. vyd. 1. Praha: Portál, 2001.

Employment among immigrants. *Www.ssb.no* [online]. 22. 6. 2014 [cit. 2015-03-30]. Dostupné z:<http://www.ssb.no/en/arbeid-og-lonn/statistikker/innvregsys/aar/2014-06-26#content>.

ETZO, Ivan. *Internal migration: a review of the literature* [online]. Paper No. 8783. University of Cagliari: Munich Personal RePEc Archive, 2008 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z:http://mpa.ub.uni-muenchen.de/8783/1/MPRA_paper_8783.pdf.

EURES: *The European Job Mobility Portal* [online]. 2014 [cit. 2015-02-03]. Dostupné z:<https://ec.europa.eu/eures/main.jsp?catId=2600&acro=lmi&mode=&recordLang=en&lang=cs&parentId=&countryId=NO®ionId=NO0>.

GILL, M. A.; PÉREZ, G. A.; BIJL, R. et al. 2007. *Immigrant Integration Indicators - Gordon, Milton M.. Assimilation in American Life : The Role of Race, Religion and National Origins*. Cary, NC, USA: Oxford University Press, Incorporated, 1964. ProQuest ebrary. Web. 5 December 2014.

HAMÁKOVÁ, Tereza. *Integrace, asimilace, inkluze a multikulturalismus: kritická analýza konceptů*. Brno, 2012. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/358408/fss_b_a3/Pracovni_finalni_verze.pdf. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita.

HICKS, John R. *The Theory of Wages*. 2. vyd. London: MacMillan, 1968.

HORÁKOVÁ, Milada. *Srovnávací analýza migračních politik: Vstupní analýza*. leden 2000. Dostupné z:<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/SrovAN.pdf>.

Integrace dětí přistěhovalců do škol v Evropě. In: *Www.inkluzivniskola.cz* [online]. 2004 [cit. 2015-04-04].DOI:2-87116-376-6. Dostupné z: www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded

Integrace. *Ministerstvo vnitra České republiky (MVCR)* [online]. 2015 [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>

JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-749-3.

JENNISSSEN, Roel. *Can economic determinants improve the theoretical background for international migration hypotheses?*. In: [online]. AR The Hague: Netherlands Interdisciplinary Demographic Institute, 2000 [cit. 2015-02-27]. Working Paper no.: 2000/2.

JOVANOVIĆ, M. N. a Miroslav N. JOVANOVIĆ. *The Economics of International Integration*. Great Britain: Edward Elgar Publishing, 2007. ISBN 9781845428938.

Just the facts 101: Textbook Key Facts. 11. vyd. Cram101 Textbook Reviews, 2013. ISBN 9781490265063.

KABELOVÁ, Hana. *MigraceOnline* [online]. Praha, 2003 [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/ekonomicke-ukazatele-ovlivnujici-migraci>.

KRUPKA, D. J. *Location – Specific Human Capital, Migration and Amenities*. Working Paper No. 04-06. Georgia State University, School of Policy Studies, Atlanta, 2004.

LAVICKÁ, Kateřina. Norsko: životní a pracovní podmínky. Integrovaný portál MPSV [online]. 2011 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/eures/podminky/norsko>.

Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven). *LOVDATA* [online]. 2015 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-05-15-35>.

MACHLUP, Fritz. *A History of Thought on Economic Integration*. Columbia: Columbia Univ Pr, 1997. ISBN 0231042981.

MASSEY, D S. a kol. *Theories of International Migration: A Review and Appraisal*. 3. vyd. Oxford: Population Council, 1993.

Migrations, 2013. *Www.ssb.no* [online]. 2014 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <http://www.ssb.no/en/befolkning/statistikker/flytting/aar/2014-04-28?fane=tabell>

Migration policy institute. *Immigrant Integration* [online]. [cit. 2014-12-16]. Dostupné z: <http://www.migrationpolicy.org/topics/immigrant-integration>.

MILTON G., Gordon. *Assimilation in American Life : The Role of Race, Religion and National Origins*. Cary, NC, USA: Oxford University Press, Incorporated, 1964. ProQuest ebrary. Web. 5 December 2014.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (MZV): Norsko [online]. [cit. 2014-12-16]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/norsko/.

Municipal and county council election, executive committee of local council and chairman election. *Www.ssb.no* [online]. 2013 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <http://www.ssb.no/en/valg/statistikker/kommvalgform/hvert-4-aar/2011-12-19>

MUUS, Philip. *Measurement and Indicators of Integration*. Germany: Council of Europe, 1997. ISBN 9287134987.

MYRDAL, Gunnar. *Rich Lands and Poor: The Road to World Prosperity*. Harper & Row, 1957.

Naturalisations, 2013. *Ssb.no* [online]. 2014 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <https://www.ssb.no/en/befolkning/statistikker/statsborger/aar/2014-05-15?fane=tabell&sort=nummer&tabell=176353>.

Nezaměstnanost v ČR, vývoj 2015. *Www.kurzy.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/makroekonomika/nezamestnanost/>

NIESSEN, Jan. *Rozmanitost a soudržnost: Nové úkoly v oblasti integrace imigrantů a menšin*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2000. ISBN 9788023923612.

NIESSEN, Jan; SCHIBEL, Yongmi. *Příručka o integraci: Pro tvůrce politik a odborníky z praxe*. České vydání: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2005. ISBN 8086878244.

Norsko. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. 2015 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/norsko/

Norské fondy a fondy EHP - Norské školství. In: *Www.naep.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-04-04].

Dostupné z: http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=146&

Norway: Migrant Quality, Not Quantity. In: *Www.migrationpolicy.org* [online]. 2005 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <http://www.migrationpolicy.org/article/norway-migrant-quality-not-quantity>.

Norwegian for adult immigrants, 2013. *Www.ssb.no* [online]. 2014 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <https://www.ssb.no/en/utdanning/statistikker/nopplinnv/aar/2014-09-24>

OECD. *Settling In: OECD Indicators of Immigrant Integration 2012*. OECD Publishing, 2012. ISBN 9264171533.

OVERBYE, Einar, Signy VABO a Knut WEDDE. *Rescaling Social Welfare: Policies in Norway* [online]. Oslo, 2006 [cit. 2015-02-03].

Dostupné z: <http://www.euro.centre.org/rescalingDocuments/files/Norway.pdf>. Oslo University College.

Overview 2008: How well is integration working? Online text: http://www.imdi.no/Documents/Rapporter/Overview_2008_ENGLISH.pdf, ověřeno 20. 4. 2010. Proposal for Contribution To The Formulation of a System Of Common Integration.

PIORE, Michael J. *Birds of Passage: Migrant Labor and Industrial Societies*. Cambridge University Press, 1979. ISBN 9780521280587.

PALÁT, Milan. *Mezinárodní migrace a ekonomika v Evropské unii: vývoj, determinanty, politiky a trendy*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2014. ISBN 978-80-7418-230-3.

PASTRŇÁK, René. Sociální práce s menšinami a migranty: [studijní texty pro kombinované studium Veřejná správa a regionální politika]. Opava: Optys, 2008. ISBN: 978-80-85819-69-4.

RODDIS, Miles a Kari LUNDGREN. *Norway*. Lonely Planet, 2008. 45 s. ISBN 1741045797.

STARK, Oded a David Elliot BLOOM. *The new economics of labor migration* [online]. Harvard University: Migration and Development Program, 1985 [cit. 2015-03-01].

STOJAROVÁ, Věra. *Modely integrace imigrantů a jejich projevy v české politice*. 2014 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=204>. Souhrnná teritoriální informace Norsko. In: *BusinessInfo.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <file:///C:/Users/uzivatel/Downloads/sti-norsko-2014-04-01.pdf>.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. ISBN 8071786489.

TAGUMA, Miho, Claire SHEWBRIDGE, Jana HUTTOVA a Nancy HOFFMAN. *OECD Reviews of Migrant Education: Norway 2010*. Norway: OECD Publishing, 2010. ISBN 9789264084070.

TOLLAROVÁ, Blanka. *Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace? Biograf* (39). 2006. Dostupné z: http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v3_902.

Trh práce v ČR - časové řady - 1993 až 2013. CZSO.CZ [online]. 2014 [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/trh-prace-v-cr-casove-rady-1993-az-2013-cvby29ymgm>

UHEREK, Zdeněk. Společenská integrace migračních skupin – základní pojmy a problémové okruhy [online]. [cit. 25.11.2014]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/eknihovna/?x=1957538>.

Unemployment among immigrants. *Www.ssb.no* [online]. 15. 2. 2014 [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <http://www.ssb.no/en/innvarbl>

VOJTKOVÁ, Michaela. Sociologický webzín. *Teorie mezinárodní migrace*. 2005 [cit. 2014-12-16].

Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=253&lst=113>.
Vývoj obyvatelstva České republiky - 2013. *Www.czso.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2013-ajtghnb5q2>

11 PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Zaměstnané osoby ve věku 15-74 let podle oboru zaměstnání (v tis.)

Zaměstnané osoby ve věku 15-74 let podle oboru zaměstnání (v tis.)										
Pozice	2014									
	Celkem	Manažer	Odborný pracovník	Technicko hospodářský pracovník	Úředník	Servisní a prodejní pracovníci	Zemědělci, hospodáři, rybáři	Výrobní a obchodní pracovníci	Obsluha strojů, zařízení, montéři	Ostatní
Všena odvětví	2637	195	692	444	162	535	54	245	170	141
Zemědělství a lesnictví	44	0	0	1	0	1	37	0	2	1
Rybářství	14	1	1	1	0	0	10	0	1	0
Ropa a zemní plyn, důlní průmysl a těžba	77	7	16	22	3	0	0	10	16	2
Zpracovatelský prům.	228	24	20	46	16	4	1	57	54	7
Dodávka vody, elektřiny, zemního plynu	28	2	4	10	2	0	0	3	1	6
Stavbnictví	201	11	4	25	8	2	1	118	24	8
Trh práce, obchod	348	45	19	53	31	157	1	30	6	6
Doprava a skladování	138	6	5	25	28	9	0	2	56	7
Ubytování, pohostinství	75	9	1	2	6	44	0	0	0	13
Informace a komunikace	103	10	60	19	5	3	0	2	0	3
Finančnictví a pojišťovnictví	57	8	11	36	1	0	0	1	0	1
Realitní makléř, technická administrativní služba	290	15	87	80	28	31	3	14	4	28
Veřejná správa a obrana	173	15	73	39	8	10	0	3	0	24
Vzdělání	226	10	170	10	5	22	0	0	0	9
Zdravotnictví a sociální práce	520	22	191	56	11	221	0	1	2	16
Ostatní služby	107	9	30	19	9	29	0	3	3	5